

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА
ГРІНЧЕНКА ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Кафедра міжнародних відносин

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії»

Освітня програма 291.00.01 «Суспільні комунікації»

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему:

**Інформаційні виклики Україні та їх подолання в умовах
повномасштабної російсько-української війни**

Студента 4 курсу

денної форми навчання

Латишенка Ярослава Сергійовича

Науковий керівник:

Доктор пол. наук, доцент,

професор кафедри міжнародних

відносин

Кондратенко О. Ю.

Київ – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1	8
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ В УМОВАХ ВІЙНИ	8
1.1. Стан наукової розробки проблеми інформаційної війни та джерельна база дослідження	8
1.2. Понятійно-категоріальний апарат та методи дослідження інформаційних загроз	10
Висновок до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2	24
ІНФОРМАЦІЙНІ ВИКЛИКИ УКРАЇНІ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	24
2.1. Основні напрями російських інформаційно-психологічних операцій проти України	24
2.2. Дезінформація, пропаганда та фейки як інструменти інформаційної війни	29
2.3. Вплив інформаційних атак на українське суспільство та міжнародну аудиторію	38
Висновок до розділу 2.....	43
РОЗДІЛ 3	44
ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	44
3.1. Державна інформаційна політика України у протидії інформаційній агресії	44
3.2. Роль медіа, громадянського суспільства та міжнародної підтримки у протидії дезінформації	51
3.3. Перспективи зміцнення інформаційної безпеки України та розвитку стратегічних комунікацій	56
Висновок до розділу 3.....	61
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	66

ВСТУП

Актуальність теми. Повномасштабна російсько-українська війна стала безпрецедентним викликом для світової архітектури безпеки, ознаменувавши перехід до нового типу конфліктів, де інформаційне протиборство є не просто супутнім елементом, а самостійним стратегічним доменом. Інформаційні виклики, з якими зіткнулася Україна, відображають глибинну трансформацію сучасної війни, у якій боротьба за сенси, наративи та когнітивний контроль над аудиторією має не менше значення, ніж успіхи на полі бою. В умовах цифрової глобалізації інформація перетворилася на потужну зброю, здатну дестабілізувати державні інститути, руйнувати суспільну єдність та впливати на стратегічні рішення міжнародних партнерів.

На сучасному етапі інформаційна агресія проти України розглядається як багатовекторна система, що поєднує дезінформацію, кібератаки, пропаганду та складні інформаційно-психологічні операції (далі – ІПСО). Російська Федерація використовує інструментарій інформаційного впливу для викривлення реальності, легітимізації агресії та поширення хаосу в українському соціумі. Відповідно, подолання цих викликів потребує не лише технічних рішень, а й формування комплексної державної політики, зміцнення медіаграмотності населення та розвитку нових форм стратегічних комунікацій, що базуються на цінностях правди та оперативності.

Проблема протидії інформаційним загрозам ускладнюється динамічністю технологічного прогресу: використанням штучного інтелекту, дипфейків та алгоритмічних маніпуляцій у соціальних мережах. В умовах повномасштабного вторгнення українське суспільство опинилося в епіцентрі когнітивної війни, мета якої – деморалізація цивільного населення та дискредитація військово-політичного керівництва. Отже, вивчення механізмів реалізації цих атак та пошук ефективних інструментів захисту інформаційного суверенітету є критично важливим завданням для забезпечення виживання держави та її подальшого демократичного розвитку.

Еволюція інформаційних викликів Україні в контексті війни демонструє перехід від масової пропаганди радянського зразка до таргетованого впливу на вразливі групи населення. Якщо на початку агресії ворог робив ставку на кількісне домінування в інформаційному просторі, то зараз спостерігається перехід до більш тонких маніпуляцій, спрямованих на використання внутрішніх протиріч українського суспільства. Це створює ситуацію постійної інформаційної небезпеки, де межа між правдою та вимислом стає дедалі розмитішою, що вимагає від держави та громадянського суспільства високої адаптивності та солідарності.

Актуальність дослідження інформаційних викликів та шляхів їх подолання зумовлена тим, що досвід України у цій сфері є унікальним для всього демократичного світу. Сьогодні Україна виступає передовим рубежем у боротьбі з авторитарною дезінформацією, формуючи нові стандарти стійкості та стратегічної відповіді на гібридні загрози. Аналіз вітчизняного досвіду дозволяє не лише розробити ефективні механізми захисту національного інформаційного простору, а й запропонувати міжнародній спільноті дієві алгоритми протидії глобальним загрозам цифровій демократії.

Стан наукової розробки проблеми характеризується значною кількістю праць, присвячених гібридним війнам та стратегічним комунікаціям. Теоретико-методологічну базу дослідження становлять доробки таких українських учених, як: Г. Почепцов, В. Горбулін, Д. Дубов, В. Ліпкан, які заклали фундамент розуміння природи інформаційної безпеки України. Важливе значення мають аналітичні звіти Центру протидії дезінформації при РНБО та Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки, що фіксують та класифікують актуальні загрози в режимі реального часу.

Комплексне поєднання теоретичних концепцій інформаційної війни з емпіричними даними періоду 2022–2026 років дозволяє висвітлити динаміку змін у формах і методах інформаційної агресії та оцінити ефективність українських контрзаходів.

Об’єкт дослідження – інформаційні процеси та інформаційні загрози, що виникають в умовах повномасштабної російсько-української війни.

Предмет дослідження – механізми реалізації інформаційно-психологічних операцій, дезінформації та шляхи протидії інформаційним викликам України.

Метою роботи є комплексне дослідження природи інформаційних викликів Україні в умовах повномасштабної війни та обґрунтування стратегічних напрямів їх подолання для зміцнення національної безпеки.

Для досягнення мети поставлено такі **завдання**:

- розглянути стан наукової розробки проблеми інформаційної війни та джерельна база дослідження;
- визначити понятійно-категоріальний апарат та методи дослідження інформаційних загроз;
- виявити основні напрями російських інформаційно-психологічних операцій проти України;
- проаналізувати поняття дезінформації, пропаганди та фейків як інструментів інформаційної війни;
- визначити вплив інформаційних атак на українське суспільство та міжнародну аудиторію;
- розкрити зміст державної інформаційної політики України у протидії інформаційній агресії;
- охарактеризувати роль медіа, громадянського суспільства та міжнародної підтримки у протидії дезінформації;
- окреслити перспективи зміцнення інформаційної безпеки України та розвитку стратегічних комунікацій.

Методологічну основу роботи становлять системний підхід, що дозволяє розглядати інформаційні загрози як елемент комплексної агресії; контент-аналіз медіапотоків для виявлення ворожих наративів; порівняльно-типологічний метод для класифікації видів фейків та дезінформації. Когнітивний підхід

застосовано для аналізу впливу інформаційних атак на психоемоційний стан населення.

Джерельною базою дослідження слугують нормативно-правові акти України (Стратегія інформаційної безпеки), офіційні заяви державних органів, моніторингові звіти медіаорганізацій (StopFake, Детектор медіа), а також дані з відкритих джерел про перебіг конкретних інформаційних операцій. Це дає змогу забезпечити високу достовірність висновків та їх відповідність реальній ситуації в інформаційному просторі.

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні наукових уявлень про механізми інформаційної війни в умовах високої інтенсивності бойових дій.

Практичне значення результатів полягає у можливості їх використання для вдосконалення державної інформаційної політики, розробки освітніх програм з медіаграмотності та підготовки аналітичних рекомендацій для органів сектору безпеки та оборони.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

1.1. Стан наукової розробки проблеми інформаційної війни та джерельна база дослідження

Глибоке осмислення феномену інформаційного протиборства в сучасному науковому дискурсі свідчить про те, що ця проблематика перетворилася з вузькоспеціалізованої військової теми на центральний об'єкт міждисциплінарних досліджень, що охоплюють політологію, соціологію, психологію та стратегічні комунікації. Аналіз стану наукової розробки питання інформаційної війни демонструє поступову еволюцію поглядів: від класичного розуміння пропаганди часів Першої та Другої світових війн до складних концепцій «когнітивного домінування» та «алгоритмічної агресії», що стали характерними для епохи повномасштабного російського вторгнення в Україну.

Українська наукова школа, яка тривалий час перебувала у стані теоретичного формування, після 2014 року і особливо після 2022 року здійснила якісний стрибок, перейшовши від описових методів до розробки прикладних стратегій протидії гібридним загрозам. Провідне місце у цьому процесі посідають праці Г. Почепцова¹, чиї дослідження присвячені когнітивним війнам, семантичному конструюванню реальності та механізмам маніпуляції масовою свідомістю через медіа-наративи. Його підхід базується на розумінні того, що сучасна війна ведеться не лише за територію, а за право інтерпретувати події та формувати світогляд цілих народів.

Вагомий внесок у розробку стратегічних аспектів інформаційної безпеки зробив В. Горбулін², який у своїх монографіях розглядає інформаційну складову як невід'ємну частину гібридної агресії, наголошуючи на важливості

¹ Почепцов Г.Г. Сучасні інформаційні війни. Київ: Вид-дім «Києво-Могилянська академія». 2016. 504 с.

² Горбулін В.П., Додонов О.Г., Ланде Д.В. Інформаційні операції та безпека суспільства: загрози, протидія, моделювання: монографія. Київ: Інтертехнологія. 2009. 164 с.

національної стійкості (resilience) та здатності держави до превентивного реагування на виклики у кіберпросторі.

У західному академічному середовищі значний вплив мають напрацювання фахівців центрів стратегічних комунікацій НАТО, які систематизують методи використання соціальних мереж як зброї (weaponization of social media). Дослідники, такі як Т. Рід у праці «Активні заходи», простежують тяглість методів дезінформації від радянського КДБ до сучасних ферм ботів, доводячи, що технологічна форма змінилася, проте психологічна суть операцій впливу залишилася незмінною. Концепції «розумної сили» Дж.Ная та «гострої сили» (sharp power) К. Вокера та Дж. Людвіг дозволяють зрозуміти, як авторитарні режими використовують відкритість демократичних інформаційних систем для їхнього ж підриву³.

Джерельна база дослідження інформаційних викликів в умовах повномасштабної війни є надзвичайно широкою та динамічною. Першу групу джерел становлять нормативно-правові акти та стратегічні документи України, такі як: Доктрина інформаційної безпеки та Стратегія інформаційної безпеки України, які визначають офіційне бачення державою загроз та пріоритетів захисту інформаційного суверенітету. Другу групу формують аналітичні звіти державних та недержавних центрів: Центру протидії дезінформації при РНБО, Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки при Міністерстві культури та інформаційної політики України, а також проектів «StopFake», «Детектор медіа» та «Інститут масової інформації». Вони надають емпіричні дані про конкретні кейси фейків, динаміку ворожих кампаній та ефективність контрзаходів.

Третю групу джерел складають матеріали міжнародних організацій та розвідувальних спільнот, таких як: Bellingcat чи Atlantic Council (зокрема Digital Forensic Research Lab), які проводять цифрову криміналістику інформаційних операцій, ідентифікують джерела фінансування та технічну

³ Гладкий І. Я. Концепція soft power: основні положення Дж. Ная. *Регіональні студії*. 2024. №38. С.167-171.

інфраструктуру російських кібератак. Важливим джерелом є також публічна комунікація у соціальних мережах, що фіксує перебіг когнітивних операцій у реальному часі, а також мемуарна література та публіцистика безпосередніх учасників інформаційного фронту.

Таким чином, науковий ландшафт дослідження інформаційних війн сьогодні – це синтез класичної теорії комунікацій та новітніх знань про кібернетичні системи, де український досвід виступає одночасно і об'єктом вивчення, і джерелом інноваційних методів захисту демократичних цінностей у глобальному масштабі.

1.2. Понятійно-категоріальний апарат та методи дослідження інформаційних загроз

У ХХІ столітті, яке часто характеризують як «епоху інформаційних технологій», значення інформаційної безпеки набуло винятково високого рівня⁴. Швидкий розвиток цифрових технологій, глобалізація комунікацій та зростання ролі інформації у всіх сферах суспільного життя призвели до того, що боротьба за контроль над інформаційним простором перетворилася на один із ключових чинників забезпечення національної безпеки держав. Інформаційне або постіндустріальне суспільство відзначається тим, що інформаційні ресурси стають вагомим політичним і економічним інструментом, здатним впливати як на міжнародні відносини, так і на внутрішню стабільність держав.

Сучасні країни активно інвестують у розвиток наукових досліджень, інформаційних технологій та інфраструктури захисту інформаційного простору, усвідомлюючи стратегічну важливість контролю над інформаційними потоками. У багатьох випадках традиційні форми військового протистояння поступаються місцем інформаційним операціям, спрямованим на досягнення політичних або стратегічних результатів шляхом впливу на

⁴ Горюлько В. Роль і місце інформаційної безпеки в загальній системі національної безпеки держави. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2022. № 34. С. 104.

свідомість людей, формування суспільної думки та маніпулювання інформаційним середовищем⁵. Саме тому інформаційний компонент дедалі частіше розглядається як самостійний інструмент боротьби, що здатний забезпечувати перевагу без прямого застосування військової сили.

Світова наукова практика демонструє зростання інтересу до феномену інформаційних війн, які розглядаються як невід'ємна складова сучасних конфліктів і фактор, що визначає баланс сил на міжнародній арені. Разом із тим поняття «інформаційна війна» досі не має усталеного загальнонаукового визначення і часто використовується як публіцистичний термін⁶. Науковці ведуть дискусії щодо його змісту, меж застосування та критеріїв віднесення певних процесів до інформаційного протистояння. Різноманіття підходів до трактування цього явища ускладнює формування єдиної теоретичної бази та системного наукового аналізу.

У зв'язку з цим виникає потреба у впорядкуванні термінології та виробленні узгоджених методологічних підходів до визначення поняття «інформаційна війна». Як у вітчизняних, так і у зарубіжних дослідженнях існують різні трактування інформаційних конфліктів, що відбуваються у цифровому середовищі, і така множинність визначень перешкоджає створенню універсальної теорії, здатної охопити всі аспекти інформаційного протиборства⁷.

Термін «інформаційна війна» уже тривалий час використовується як у науковому дискурсі, так і в повсякденному житті. Шугаєв А. наголошував, що сучасна економіка дедалі більше базується на обміні знаннями, а не лише на торгівлі матеріальними ресурсами. У зв'язку з цим ключового значення набуває боротьба за стратегічні інформаційні ресурси, які визначають конкурентні

⁵ Клочко А. Забезпечення інформаційної безпеки в умовах сучасного суспільства. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2022. № 3(63). С. 39.

⁶ Авдеєнко Є. І., Головка О. В., Івасів О. М. та ін. Інформаційна війна: сутність, методи та захист. Київ: Ін Юре. 2018. 532 с.

⁷ Калініченко Б.М. Інформаційна війна: чинники ескалації і засоби протидії. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ. 2020. С.41

переваги держав⁸. Дослідник також застерігав про руйнівний потенціал інформаційного протистояння, характеризуючи його як своєрідну «тотальну війну», що здійснюється через інформаційні впливи та комунікаційні механізми.

Враховуючи значний вплив на політичні, економічні та соціальні інститути, інформаційні війни мають багатовимірні наслідки, які проявляються на політичному, технологічному та правовому рівнях. Це зумовлює необхідність комплексного дослідження їхньої природи, типології та функціональних характеристик, що дозволить сформувати ефективні механізми протидії та мінімізації негативного впливу.

У широкому значенні інформаційна війна визначається як цілеспрямована діяльність, спрямована на порушення систем управління супротивника та формування вигідної громадської думки⁹. Її сутність полягає у поданні інформації у відповідному контексті, що формує у свідомості аудиторії потрібне сприйняття подій. Такий підхід дозволяє маніпулювати оцінками та реакціями суспільства, створюючи вигідну інформаційну картину для ініціатора впливу.

Іншої позиції дотримуються А.В. Шугаєв¹⁰ і П.С. Шпиґа¹¹, які визначають інформаційну війну як найвищу стадію інформаційного конфлікту. На їхню думку, інформаційна війна виступає засобом розв'язання соціально-політичних та міждержавних суперечностей, де інформація використовується як основний інструмент боротьби, включаючи ідеологічний та культурний вплив з метою отримання стратегічної переваги.

Питання виникнення інформаційних війн також є дискусійним. О. Сенченко вважає, що інформаційна війна сформувалася як окремий феномен

⁸ Шугаєв А. В. Феномен інформаційної війни. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. № 4 (2). С.151–156.

⁹ Трофименко О. Г., Дубовой Я. В. Еволюція поглядів на інформаційні війни в епоху інформаційного суспільства. *Порівняльно-аналітичне право: електронне наукове фахове видання*. Ужгород, 2017. № 1. С. 189–192.

¹⁰ Шугаєв А. В. Феномен інформаційної війни. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. № 4 (2). С.151–156.

¹¹ Шпиґа П. С. Основні технології та закономірності інформаційної війни. *Проблеми міжнародних відносин*. 2014. Вип. 8. С. 326-339.

на початку ХХІ століття внаслідок еволюції суспільства та переходу до нових моделей конфліктів. Його класифікація підкреслює перехід від традиційних форм збройного протистояння до воєн нового покоління, що базуються на інформаційних технологіях і дистанційних засобах впливу¹².

Водночас історичні дослідження свідчать, що елементи інформаційного впливу існували ще на ранніх етапах розвитку цивілізацій. Однак вони не розглядалися як самостійний інструмент стратегічної боротьби. Саме тому в науковому середовищі існують різні підходи до визначення часових меж виникнення інформаційних війн, що зумовлює наявність протилежних поглядів щодо їхнього походження¹³.

З огляду на розбіжності у трактуванні цього явища, інформаційна війна потребує комплексного аналізу, який враховує технологічний, політичний і соціально-психологічний виміри. Вона виступає інструментом досягнення стратегічної переваги через використання інформації як ключового ресурсу впливу на свідомість, поведінку та процеси прийняття рішень.

У сучасному світі інформаційна війна розглядається як активний процес впливу на інформаційне середовище з метою зміни світогляду та поведінки окремих людей або суспільства в цілому. Такий вплив здійснюється через технологічні та комунікаційні механізми, що дозволяють формувати уявлення про реальність, змінювати інтерпретацію фактів та нав'язувати необхідні ідеологічні концепції. Інформаційна війна включає не лише контроль над інформаційними потоками, але й маніпулювання масовою свідомістю, що може суттєво впливати на політичну стабільність держави.

З технічного боку інформаційна війна передбачає застосування сучасних технологій для досягнення стратегічних цілей. До них належать радіоелектронна боротьба, кібератаки, електронне спостереження, а також використання інформаційних платформ для поширення дезінформації. Значну

¹² Сенченко О. Новітні війни з використанням інформаційно-психологічної зброї. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 8. С. 1–6.

¹³ Рибак М.І., Атрохов А.В. До питання про інформаційні війни. *Наука і оборона*. № 2. 2018. С. 65–68.

роль відіграють соціальні мережі та медіапростір, де активно використовуються фейкові новини та інформаційні кампанії¹⁴.

Основною метою таких операцій є спотворення реальності або створення альтернативної інформаційної картини, вигідної для певної сторони. Дезінформація та втручання в інформаційні системи можуть призвести до дезорганізації державного управління, зниження ефективності військових структур та виникнення кризових ситуацій.

Інформаційні війни стали важливим елементом сучасних міжнародних відносин¹⁵. Вони передбачають використання інформаційних технологій для досягнення політичних, економічних і військових цілей шляхом впливу на держави, організації та суспільство. Такі кампанії спрямовані не лише на послаблення опонента, але й на зміцнення власних позицій, формування громадської думки та маніпулювання фактами.

Ключовим компонентом інформаційних війн є використання спеціалізованих засобів інформаційного впливу, включаючи дезінформаційні кампанії та атаки на системи управління супротивника. Одним із найпоширеніших інструментів є приховані кібератаки на критичну інфраструктуру, які здатні суттєво вплинути на функціонування держави¹⁶.

На відміну від традиційних видів озброєння, інформаційна зброя не потребує значних матеріальних ресурсів і людських втрат, але може спричиняти масштабні наслідки. Використовуючи існуючі технологічні системи, агресор може завдавати значної шкоди без створення нової інфраструктури, що робить інформаційні війни економічно вигідними. Порівняно з ядерною або біологічною зброєю, інформаційна зброя характеризується гнучкістю застосування. Вона може використовуватися на

¹⁴ Ліпкан В. А., Максименко Ю. С., В.М.Желіховський. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: Навчальний посібник. Київ: КНТ. 2016. С.56.

¹⁵ Косенко О., Лучинський М. Інформаційні війни як маркетинговий інструмент в умовах цифровізації суспільства. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. 2024. №3. С. 4.

¹⁶ Коротков Д. Сучасна інформаційні війна як інструментарій боротьби міжнародних акторів. *Всеукраїнські політологічні читання імені професора Богдана Яроша Збірник наукових та навчально-методичних праць*. 2024. Випуск 13. С.55.

будь-якому етапі конфлікту, що ускладнює її виявлення та міжнародне правове регулювання. Важливим інструментом інформаційної війни є психологічні операції, спрямовані на управління емоційним станом та мотивацією цільових груп. Вони включають маніпулювання медіапростором, створення необхідних інформаційних наративів та деморалізацію супротивника¹⁷.

Окремим напрямом виступає хакерська війна, що передбачає атаки на комп'ютерні системи, бази даних та телекомунікаційні мережі. Кібератаки можуть паралізувати функціонування державних органів і критичної інфраструктури, що робить їх ефективним інструментом гібридних конфліктів. Економічно-інформаційна війна спрямована на боротьбу за економічні ресурси через використання інформації. Вона передбачає збір конфіденційних даних, створення економічних труднощів та вплив на міжнародні угоди¹⁸. Кібервійна також розглядається як складова інформаційного протистояння, що має як оборонний, так і наступальний характер. Вона спрямована на порушення функціонування інформаційно-комунікаційних систем супротивника.

Вразливість суспільства до інформаційних впливів зумовлена потребою людини в отриманні інформації для формування світогляду. Це створює умови для маніпуляцій, дезорієнтації та нав'язування нових інтерпретацій реальності. Сучасне суспільство залишається вразливим до інформаційного перевантаження, що сприяє поширенню маніпулятивного контенту. Інформаційні війни виходять за межі технічних аспектів і потребують комплексного підходу до їх дослідження та протидії¹⁹. Протидія інформаційним війнам потребує формування міжнародних норм і стандартів, а також розвитку співробітництва у сфері інформаційної безпеки. Це дозволить забезпечити стабільність глобального інформаційного середовища.

¹⁷ Горулько В. Роль і місце інформаційної безпеки в загальній системі національної безпеки держави. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2022. № 34. С. 106.

¹⁸ Джерелейко І. Зарубіжний досвід ведення інформаційної війни. *Актуальні питання документознавства та інформаційної діяльності: теорії та інновації: матер. І Міжн. наук.-практ. конференції студентів, аспірантів та молодих науковців*. Одеса. 2015. С. 254.

¹⁹ Коротков Д. Сучасна інформаційна війна як інструментарій боротьби міжнародних акторів. *Всеукраїнські політологічні читання імені професора Богдана Яроша Збірник наукових та навчально-методичних праць*. 2024. Випуск 13. С.57

Інформаційні війни набувають ключового значення у сучасних міжнародних відносинах, де контроль над інформацією стає не менш важливим, ніж військові ресурси. Ефективність інформаційних кампаній залежить від здатності координувати ресурси та використовувати сучасні технології. На оперативному рівні головною метою інформаційної війни є дестабілізація процесу ухвалення рішень супротивником через атаки на системи управління та зв'язку²⁰.

Прогрес цифрових технологій створює нові можливості для маніпуляції свідомістю через соціальні мережі та інтернет. Масове поширення інформації дозволяє швидко формувати суспільні настрої. Пропаганда виступає базовим елементом інформаційних війн і використовується для просування певних ідей та дискредитації опонента. Інформаційні війни застосовуються державами для досягнення стратегічних цілей без прямого військового втручання. Концепція інформаційної безпеки повинна бути інтегрована з національною безпекою, що підкреслює В.А. Ліпкан, визначаючи необхідність формування відповідної теоретичної бази²¹.

Таким чином, інформаційна війна є комплексним явищем, що включає маніпуляцію інформаційним середовищем, застосування технологій, психологічний вплив, дезінформацію та кібероперації. Вона виступає інструментом досягнення політичних, економічних і соціальних цілей шляхом впливу на свідомість і поведінку супротивника, що робить її одним із ключових чинників сучасних міжнародних відносин.

Під інформаційними загрозами національній безпеці доцільно розуміти небезпеки, що виникають унаслідок несанкціонованого використання інформації, її навмисного викривлення, маніпулятивного поширення або

²⁰ Латанська В.В. Стійкість інформаційного простору в умовах глобалізації: виклики та стратегії захисту. *Соціально-економічні тенденції розвитку сучасної держави: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / Східноєвропейський центр наукових досліджень* (Черкаси, 13 листопада 2023 р). Research Europe. 2023. С.115.

²¹ Ліпкан В.А. Роль стратегічних комунікацій в протидії гібридній війні проти України. *Глобальна організація союзницького лідерства*. 2015. URL: <http://goal-int.org/rol-strategichnix-komunikacij-v-protidii-gibridnij-vijni-proti-ukraini/>.

блокування доступу до неї, що здатне впливати на політичну, економічну чи соціальну ситуацію в державі. Основною метою таких загроз є підризу стабільності країни, створення атмосфери недовіри до державних інституцій, провокування внутрішніх конфліктів, ослаблення економічного потенціалу та дестабілізація системи державного управління. Важливо враховувати, що інформаційні загрози можуть набувати різних форм, серед яких інформаційні атаки, кампанії дезінформації, пропагандистський вплив, маніпулювання громадською думкою, а також кіберзлочинність²².

Інформаційні загрози національній безпеці умовно поділяються на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх належать впливи з боку інших держав, міжнародних структур або транснаціональних груп, діяльність яких спрямована на ослаблення держави-об'єкта впливу. Такі загрози можуть реалізовуватися через поширення фейкових новин, організацію кібератак на державні інформаційні системи, втручання у виборчі процеси, економічний тиск, інформаційно-психологічні кампанії та пропаганду. Внутрішні загрози, у свою чергу, можуть походити від політичних сил, радикальних або екстремістських організацій, кримінальних структур чи окремих осіб, які використовують інформаційний простір для дестабілізації ситуації всередині країни, поширення панічних настроїв або підризу авторитету державної влади²³.

Серед основних видів інформаційних загроз національній безпеці можна виділити такі:

1. Кіберзагрози. До них належать різноманітні кібератаки, зокрема фішинг, DDoS-атаки, злам державних інформаційних систем, витік конфіденційних даних та несанкціонований доступ до урядових ресурсів. Подібні дії здатні порушити функціонування критичної інфраструктури, спричинити перебої в роботі державних органів, фінансової системи або

²² Новородовський В. Інформаційна безпека України в умовах Російської агресії. *Соціум. Документ. Комунікація*. 2020. Вип. 9. С. 152.

²³ Макаренко Л.П. Еволюція форм та методів ведення інформаційної війни. URL: <https://oaji.net/articles/2014/797-1402908125.pdf>.

енергетичного сектору, що може мати серйозні наслідки для економічної стабільності та національної безпеки держави.

2. Дезінформація та фейкові новини. Цей тип загроз спрямований на введення громадян в оману та формування викривленого сприйняття реальності. Масове поширення неправдивої інформації може викликати паніку серед населення, спровокувати соціальні конфлікти, вплинути на політичні настрої або погіршити міжнародний імідж держави.

3. Пропаганда. Пропагандистський вплив використовується для формування необхідної громадської думки, підтримки певної політичної позиції або дискредитації уряду, державної політики чи окремих соціальних груп. Вона активно реалізується через традиційні засоби масової інформації, соціальні мережі, інтернет-платформи та інші канали комунікації.

4. Маніпулювання суспільною думкою. Застосування технологій психологічного впливу дозволяє формувати вигідні для певних груп настрої населення. Маніпуляції можуть стосуватися як економічних питань (інфляція, ціни, соціальні виплати), так і політичних процесів (вибори, довіра до влади, підтримка політичних сил).

5. Втручання у виборчі процеси. Поширення маніпулятивної інформації під час виборчих кампаній, дискредитація кандидатів, кібератаки на інформаційні системи або використання бот-мереж для впливу на виборців становлять серйозну загрозу демократичним процедурам та легітимності влади²⁴.

Особливу роль у поширенні інформаційних загроз відіграють соціальні мережі, які стали потужним інструментом масової комунікації. Вони забезпечують швидке розповсюдження інформації без належної перевірки її достовірності, що створює сприятливі умови для поширення фейків, пропаганди та маніпулятивного контенту. Використання бот-мереж, фейкових

²⁴ Онищенко В.О. Еволюція державних стратегій інформаційної безпеки України. *Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 17 трав. 2023 р.* Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка. 2023. С. 11.

акаунтів і спеціально організованих інформаційних кампаній дозволяє впливати на громадські настрої, провокувати конфлікти та підривати довіру до державних інституцій²⁵.

Важливим аспектом сучасних інформаційних загроз є їх використання в умовах гібридної війни. Гібридні конфлікти передбачають поєднання військових, економічних, політичних та інформаційних методів впливу. Інформаційні атаки у межах гібридної війни є складовою комплексної стратегії, що включає пропаганду, дезінформацію, психологічний тиск та кібероперації. Одним із найбільш показових прикладів гібридної війни є ситуація в Україні, де Росія активно застосовує інформаційні методи з метою дестабілізації внутрішньої ситуації та дискредитації української влади на міжнародній арені²⁶.

З метою протидії інформаційним загрозам держави створюють спеціалізовані органи, відповідальні за моніторинг інформаційного простору, забезпечення кібербезпеки та боротьбу з дезінформацією. Паралельно розробляються нормативно-правові акти, що регулюють діяльність медіа та інтернет-платформ, визначають відповідальність за поширення неправдивої інформації та встановлюють механізми захисту інформаційного простору. З технічної точки зору застосовуються сучасні засоби кіберзахисту, системи фільтрації контенту, алгоритми виявлення фейкових повідомлень та інструменти аналізу інформаційних потоків²⁷.

Одним із ключових напрямів протидії інформаційним загрозам є підвищення рівня інформаційної грамотності населення. Це передбачає формування у громадян навичок критичного мислення, здатності перевіряти джерела інформації, аналізувати новини та розпізнавати маніпулятивний контент. Держави організовують просвітницькі кампанії, освітні програми та

²⁵ Йовенко К. Механізми протидії російській інформаційній агресії. *Політ. Сучасні проблеми науки. Управління та адміністрування в авіаційній галузі: Тези доповідей XXV Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, Київ, 2024, Національний авіаційний університет* / Редакційна колегія В. Шульга, С. Мізюк, Л. Сидорчук, Т. Остапенко, А. Кожина, С. Черіпко, І. Дейнега. Київ: НАУ. 2024. С.28.

²⁶ Залевська І. І., Удренас Г. І. Інформаційна безпека в Україні в умовах російської військової агресії. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1. С. 21.

²⁷ Новицький В.Я. Стратегічні засади забезпечення інформаційної безпеки в сучасних умовах. *Інформація і право*. 2022. № 1(40). С. 12.

тренінги, спрямовані на розвиток інформаційної культури суспільства. Високий рівень інформаційної грамотності дозволяє зменшити ефективність інформаційних атак та підвищити стійкість суспільства до дезінформації.

Сучасна боротьба з інформаційними загрозами ускладнюється стрімким розвитком технологій, які постійно змінюють характер інформаційного впливу. Зокрема, використання штучного інтелекту та машинного навчання відкриває можливості для створення складних фейкових матеріалів, таких як дипфейки, що здатні імітувати голос або зовнішність людей. Подібні технології можуть суттєво підірвати довіру до медіа, державних інституцій та офіційних джерел інформації. Водночас розвиток технологій сприяє вдосконаленню засобів протидії, включаючи автоматичне виявлення дезінформації та аналіз інформаційних кампаній²⁸.

Оскільки інформаційні загрози мають глобальний характер, ефективна протидія їм потребує міжнародної співпраці. Держави об'єднують зусилля для створення спільних механізмів реагування, обміну інформацією та вироблення єдиних стандартів інформаційної безпеки. Міжнародні організації активно працюють над формуванням правил безпечного використання інформаційних технологій, розробляють рекомендації щодо протидії кіберзагрозам та підтримують держави у зміцненні їх інформаційної стійкості²⁹.

Інформаційні загрози залишаються одним із найбільш серйозних викликів для національної безпеки, оскільки вони здатні впливати на політичну стабільність, економіку, соціальні процеси та міжнародні відносини. Ефективна протидія таким загрозам потребує комплексного підходу, що поєднує правові, технологічні, організаційні та освітні заходи, а також активну міжнародну взаємодію. Лише системна робота держави та суспільства дозволяє забезпечити

²⁸ Пархоменко-Куцевіл О.І. Забезпечення інформаційної безпеки під час здійснення військових операцій та бойових дій. *Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції у 3х т.* Київ: ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України. 2022. № 1. С. 39.

²⁹ Саєнко О.Г. Механізм інформаційно-психологічного впливу в умовах гібридної війни. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Психологія.* 2015. URL: https://lib.nadpsu.edu.ua/eldocs/BooksShow4/Vnadpn_2015_1_11.

належний рівень інформаційної безпеки в умовах швидкого розвитку цифрових технологій³⁰.

Інформаційні впливи дедалі частіше використовуються для реалізації стратегічних цілей без застосування традиційних військових засобів, проте з активним використанням сучасних інформаційних технологій. У таких умовах інформаційна війна стає важливим елементом міждержавного протистояння.

Для ґрунтовного аналізу інформаційних загроз в умовах повномасштабної війни використовується міждисциплінарний комплекс методів, що дозволяє досліджувати як структуру самого контенту, так і механізми його впливу на індивідуальну та суспільну свідомість. Фундаментальним у цьому процесі є системний підхід, який розглядає інформаційні загрози не як поодинокі інциденти, а як складну сукупність взаємопов'язаних операцій, що мають спільну стратегічну мету – дестабілізацію державної системи.

Основним інструментом збору та первинної обробки даних є контент-аналіз, який дозволяє кількісно та якісно оцінювати масиви медіапотоків, виявляти частоту вживання специфічних термінів-маркерів та відстежувати динаміку поширення ворожих наративів у різних сегментах інформаційного простору. Паралельно з ним застосовується дискурс-аналіз, спрямований на вивчення прихованих смислів, ідеологічних підтекстів та контекстуальних зв'язків, що дає змогу зрозуміти, як саме пропаганда конструює викривлену соціальну реальність³¹.

Важливу роль відіграє компаративістський (порівняльний) метод, за допомогою якого здійснюється зіставлення офіційної інформації з маніпулятивними вкидами, а також аналізується подібність сучасних російських ПСО з історичними прикладами пропаганди тоталітарних режимів минулого. Для вивчення технічної сторони загроз використовується моніторинг соціальних медіа та мережевий аналіз, що допомагають ідентифікувати бот-

³⁰ Таркін В.П. Інформаційні війни у сучасному політичному просторі як феномен ХХ-ХХІ ст. Дис. доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія». Одеса. 2023. С.67

³¹ Ткаченко В.В. Загрози інформаційній безпеці України як проблематика Національної безпеки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С.496.

мережі, джерела походження фейків та шляхи їхньої віральної дифузії через цифрові платформи.

Особливе місце в методології займає психолінгвістичний аналіз, який фокусується на вивченні засобів вербального маніпулювання, спрямованих на провокування емоційних реакцій (страху, паніки, агресії). Крім того, застосовується метод сценарійного моделювання (прогнозування), що дозволяє на основі поточних тенденцій вибудовувати ймовірні вектори майбутніх інформаційних атак та розробляти превентивні заходи реагування. У поєднанні з експертним оцінюванням, ці методи формують надійну базу для верифікації інформації та розробки стратегій контрпропаганди, забезпечуючи високу точність ідентифікації загроз у динамічному середовищі воєнного стану.

Отже, інформаційна війна та інформаційні загрози є важливими складовими сучасних міжнародних конфліктів і суттєво впливають на політичну, економічну та соціальну стабільність держав. Дослідження показало, що основними інструментами інформаційного впливу є пропаганда, дезінформація, кібератаки та маніпулювання суспільною думкою через медіа й соціальні мережі. Для аналізу таких загроз використовуються комплексні методи дослідження, зокрема контент-аналіз, дискурс-аналіз, моніторинг соціальних мереж та порівняльний метод.

Висновок до розділу 1.

Інформаційний простір у сучасному світі став одним із ключових елементів забезпечення національної безпеки, а інформація перетворилася на важливий ресурс впливу поряд із політичними, економічними та військовими інструментами. Розвиток цифрових технологій, соціальних мереж і глобальних комунікацій суттєво змінив характер сучасних конфліктів, у яких боротьба дедалі частіше ведеться не лише за території чи ресурси, а й за свідомість людей, формування громадської думки та контроль над інформаційними потоками. У таких умовах інформаційні загрози набувають комплексного

характеру, поєднуючи елементи дезінформації, пропаганди, психологічного впливу та кібероперацій, що здатні впливати на політичну стабільність, суспільні настрої та ефективність функціонування державних інституцій.

Проведений теоретичний аналіз засвідчив, що інформаційна війна є багатовимірним явищем, яке потребує міждисциплінарного підходу до дослідження. Сучасні інформаційні загрози характеризуються високою динамічністю, здатністю швидко адаптуватися до нових технологічних умов та використовувати вразливості інформаційного середовища. Саме тому їх вивчення вимагає застосування комплексу методів, які дозволяють не лише виявляти інформаційні впливи, а й прогнозувати їхні можливі наслідки. Особливої актуальності ця проблематика набуває в умовах повномасштабної російсько-української війни, де інформаційне протистояння стало важливою складовою загальної стратегії ведення війни. Це зумовлює необхідність подальшого дослідження механізмів інформаційного впливу, оцінки їхнього впливу на суспільство та пошуку ефективних шляхів зміцнення інформаційної стійкості держави.

РОЗДІЛ 2

ІНФОРМАЦІЙНІ ВИКЛИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

2.1. Основні напрями російських інформаційно-психологічних операцій проти України

Інформаційний простір перетворився на окреме поле бою, де поряд із військовими діями здійснюється системний вплив на суспільну свідомість, політичні процеси, міжнародну думку та внутрішню стабільність держави. В умовах війни інформаційний компонент набуває особливого значення, оскільки він дозволяє впливати на перебіг подій без безпосереднього застосування сили, формуючи необхідні наративи, поширюючи дезінформацію та створюючи сприятливе інформаційне середовище для реалізації військово-політичних цілей.

Російські інформаційно-психологічні операції проти України мають комплексний характер і поєднують пропаганду, дезінформацію, маніпуляції, кібероперації, психологічний тиск, використання соціальних мереж, дипломатичні інформаційні кампанії та інші інструменти впливу, спрямовані на послаблення держави, деморалізацію суспільства та підрив міжнародної підтримки України³². Інформаційно-психологічні операції Росії базуються на довгострокових стратегічних підходах, які формувалися протягом багатьох років і були активізовані після початку повномасштабного вторгнення.

Основною метою таких операцій є створення інформаційного середовища, у якому Україна постає як нестабільна держава, нездатна до ефективного управління, тоді як Росія намагається позиціонувати себе як

³² Шебаніц Д. М., Тріфонов Д. А. Інформації як сучасна зброя: національна та міжнародна практика протидії. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія*. 2025. № 43. С. 159.

сторону, що нібито діє в межах власних інтересів безпеки³³. У межах цих кампаній активно використовуються історичні міфи, перекручування фактів, маніпулювання контекстом подій, створення фальшивих повідомлень та поширення неправдивих тверджень.

Особлива увага приділяється формуванню наративів, спрямованих на дискредитацію української влади, зниження довіри населення до державних інституцій, створення панічних настроїв та посилення внутрішніх конфліктів. Одним із ключових напрямів російських інформаційно-психологічних операцій є поширення дезінформації щодо військової ситуації. Агресор активно використовує фейкові повідомлення про нібито значні втрати українських сил, перебільшення успіхів власних військ, створення неправдивих повідомлень про капітуляцію окремих міст або підрозділів³⁴. Такі інформаційні вкиди спрямовані на деморалізацію населення, підрив довіри до військового командування та створення атмосфери невизначеності.

Одночасно поширюються маніпулятивні матеріали, які перекручують реальні події, використовуючи частково правдиві дані для формування хибних висновків. У результаті створюється інформаційний шум, у якому складно відрізнити достовірну інформацію від вигаданої. Важливим елементом інформаційно-психологічних операцій є дискредитація політичного керівництва України. Російські інформаційні ресурси систематично поширюють матеріали, спрямовані на формування образу некомпетентності української влади, нібито корупційності державних інституцій та неспроможності ефективно керувати країною під час війни.

Подібні інформаційні кампанії розраховані як на внутрішню аудиторію, так і на міжнародну спільноту. Усередині країни вони мають на меті зниження рівня довіри до керівництва, а на міжнародному рівні – формування сумнівів

³³ Шемчук В.В. Загрози інформаційній безпеці: проблеми визначення та подолання. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. №1 (7). С. 288.

³⁴ Вовк С. Ефективність протидії інформаційній агресії Росії. *Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 30 квітня 2024 р.)*. Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Центр соціально-політичних досліджень «Politicus». 2024. С. 24

щодо доцільності підтримки України. Для цього використовуються як відкриті медіа, так і анонімні джерела, телеграм-канали, соціальні мережі та спеціально створені інформаційні платформи. Значна увага приділяється маніпулюванню темою соціально-економічної ситуації в Україні³⁵.

Російська пропаганда активно поширює повідомлення про нібито катастрофічний стан економіки, перебільшує масштаби проблем у енергетичному секторі, формує панічні настрої щодо інфляції, безробіття та зниження рівня життя. Такі інформаційні кампанії мають на меті посилення соціальної напруженості, провокування протестних настроїв та створення відчуття безвиході. При цьому активно використовуються маніпуляції статистичними даними, перекручування економічних показників та поширення прогнозів катастрофічного характеру.

Окремим напрямом інформаційно-психологічних операцій є вплив на міжнародну аудиторію. Російські інформаційні структури прагнуть сформувати у світової спільноти уявлення про війну як про внутрішній конфлікт або протистояння великих держав, у якому Україна виступає лише інструментом. Для цього поширюються наративи про нібито провокування війни з боку України, про втому міжнародної спільноти від підтримки, про неефективність санкцій проти Росії. Активно використовуються іноземні медіа, соціальні мережі, блогери, а також мережі впливу, які поширюють вигідні для Росії повідомлення у різних країнах світу. Метою таких дій є зниження рівня міжнародної підтримки України та формування альтернативного бачення подій³⁶.

Важливу роль у російських інформаційно-психологічних операціях відіграють соціальні мережі. Саме через них поширюється значна частина дезінформації, створюються штучні дискусії, використовуються бот-мережі для масового поширення повідомлень. Фейкові акаунти можуть імітувати реальних

³⁵ Гордійчук О., Дідковський В. Протидія пропаганді в умовах війни. *Соціально-гуманітарні студії: інновації, виклики та перспективи: матеріали II Міжнародної наукової конференції, м. Житомир, 16-17 травня 2024 р.* / Ред. кол.: О.А. Черниш, В. М. Слюсар, Л. М. Червона та ін. Житомир: Житомирська політехніка. 2024. С.142

³⁶ Горун О. Засади формування ворожої пропаганди та заходи протидії їй в умовах воєнного стану в Україні. *Інформація і право.* 2023. № 2(45). С. 165.

користувачів, формувати необхідні коментарі, поширювати маніпулятивні відео та зображення. Завдяки алгоритмам соціальних платформ такі повідомлення швидко поширюються серед великої аудиторії, що підсилює ефект інформаційного впливу. Крім того, використовуються закриті групи та месенджери, де поширюється неперевірена інформація, що сприяє виникненню панічних настроїв.

Ще одним напрямом є психологічний вплив на військовослужбовців та їхні родини. Російські інформаційні операції включають розсилку повідомлень про нібито великі втрати, фейкові повідомлення про загибель військових, маніпуляції темою полону або дезертирства. Такі дії спрямовані на деморалізацію особового складу, створення недовіри до командування та зниження бойового духу. Також використовуються телефонні дзвінки, повідомлення у месенджерах, фейкові сторінки, які імітують офіційні ресурси. Психологічний тиск здійснюється не лише на військових, а й на цивільне населення, особливо у прифронтових регіонах³⁷.

Російські інформаційно-психологічні операції також спрямовані на підриив єдності українського суспільства. Для цього поширюються повідомлення, які акцентують увагу на регіональних, мовних, політичних або соціальних відмінностях. Маніпуляції можуть стосуватися тем мобілізації, допомоги внутрішньо переміщеним особам, розподілу ресурсів або підтримки різних соціальних груп. Метою є створення внутрішніх конфліктів, послаблення суспільної згуртованості та формування взаємної недовіри.

Особливе місце займають інформаційні операції, пов'язані з темою міжнародної допомоги. Російська пропаганда намагається переконати українське суспільство у нібито скороченні підтримки з боку партнерів, затягуванні постачання озброєння або небажанні іноземних держав допомагати Україні. Одночасно поширюються наративи про залежність України від зовнішньої допомоги та втрату суверенітету. Подібні повідомлення спрямовані

³⁷ Новицький В.Я. Стратегічні засади забезпечення інформаційної безпеки в сучасних умовах. *Інформація і право*. 2022. № 1(40). С. 114.

на формування недовіри до міжнародних партнерів і створення враження ізоляції України.

Російські інформаційні операції активно використовують тему гуманітарних криз. Поширюються повідомлення про нібито неспроможність держави забезпечити населення електроенергією, водою або іншими ресурсами. Такі інформаційні кампанії особливо активізуються під час атак на енергетичну інфраструктуру. Метою є посилення паніки серед населення, стимулювання масових переміщень та підрив довіри до державних органів³⁸.

Не менш важливим напрямом є створення альтернативної реальності через контрольовані інформаційні ресурси. Російські медіа формують власну версію подій, у якій Україна зображується як сторона, що нібито здійснює агресивні дії, тоді як Росія позиціонується як захисник. Таке перекручування фактів супроводжується використанням відео, фотографій та свідчень, які вириваються з контексту або створюються штучно. У результаті формується інформаційне середовище, у якому аудиторія отримує викривлену картину подій.

Інформаційно-психологічні операції також включають використання кіберінструментів. Хакерські атаки можуть супроводжуватися поширенням фейкових повідомлень від імені державних органів, зламом інформаційних ресурсів або розміщенням дезінформації на офіційних сайтах. Подібні дії мають подвійний ефект: вони порушують роботу інформаційних систем і одночасно поширюють панічні настрої серед населення. Важливим компонентом є використання технологій штучного інтелекту для створення маніпулятивного контенту³⁹. Дипфейки, змонтовані відео, підроблені аудіозаписи дозволяють створювати переконливі, але неправдиві повідомлення. З розвитком технологій такі інструменти стають дедалі доступнішими, що підвищує ефективність інформаційних операцій.

³⁸ Орехов В.В. Маніпуляційні технології масмедіа як реальна загроза сьогодення. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. № 1. Ч. 2. Том 30 (69). С. 139.

³⁹ Панченко О.А. Інституційне забезпечення процесів протидії російській інформаційній експансії та пропаганді в сучасному світі. *Інформація і право*. 2021. № 3(38). С. 29

Таким чином, російські інформаційно-психологічні операції проти України мають системний, багаторівневий та довготривалий характер. Вони охоплюють військову, політичну, економічну, соціальну та міжнародну сфери, поєднуючи різноманітні методи впливу. Основною метою цих операцій є послаблення держави, підриг довіри до влади, деморалізація суспільства, створення внутрішніх конфліктів та зниження міжнародної підтримки України. У сучасних умовах інформаційне протистояння стає невід'ємною складовою війни, а ефективна протидія інформаційно-психологічним операціям є важливою умовою забезпечення національної безпеки та стійкості держави.

2.2. Дезінформація, пропаганда та фейки як інструменти інформаційної війни

Пропаганда є явищем із тривалою історією існування. Дослідники пов'язують її появу з формуванням соціальної нерівності та поділом суспільства на класи. Ще в давнину правлячі еліти застосовували різні способи впливу на масову свідомість, прагнучи зміцнити власну владу й захистити свої інтереси. Хоча саме поняття походить від латинського «*propago*» – «поширювати», у сучасному розумінні недоречно оцінювати його однозначно як позитивне чи негативне⁴⁰.

Ключовим є намір, з яким інформація доноситься до аудиторії. Не кожне повідомлення можна вважати пропагандистським, адже частина інформації має на меті інформування суспільства або заохочення до корисної поведінки. Водночас принциповим є розмежування пропаганди та звичайного обміну думками: у першому випадку завжди присутня чітко визначена мета, а добір фактів і аргументів здійснюється вибірково, часто із викривленням або відволіканням уваги від альтернативних джерел.

⁴⁰ Петручок Ю. Пропаганда як метод інформаційної війни Російської Федерації проти України. *Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання*. 2018. Т. 2. С. 183

У межах позитивістської традиції пропаганду розглядають як окремий різновид комунікації. З огляду на різноманіття підходів до визначення комунікації, варто зосередитися на її базових характеристиках, які допомагають глибше осмислити феномен пропаганди. Позитивізм орієнтується на встановлення причинно-наслідкових зв'язків, що існують об'єктивно, підкреслюючи залежність поведінки людини від зовнішніх впливів. При цьому припускається, що такі впливи можуть викликати подібні реакції у різних людей, незалежно від індивідуальних особливостей⁴¹.

Пропаганда часто подає інформацію вибірково, стимулюючи формування потрібних узагальнень, або ж використовує емоційно насичені меседжі, щоб викликати швидше почуттєву, ніж раціональну відповідь. Її завданням є трансформація ставлення аудиторії до певного об'єкта з метою реалізації прихованих політичних інтересів, що робить її ефективним інструментом у боротьбі за вплив.

За своєю суттю пропаганда являє собою більш чи менш систематичні дії, спрямовані на зміну переконань, установок або поведінки людей через використання символічних засобів – слів, жестів, візуальних образів, музики, одягу та інших форм вираження. Вона відрізняється від відкритого діалогу чи вільного обміну ідеями тим, що має цілеспрямований і маніпулятивний характер⁴². Суб'єкт, який її здійснює, свідомо добирає інформацію так, щоб досягти максимального впливу: замовчує одні факти, перекручує інші або обмежує доступ до альтернативних точок зору.

Варто підкреслити, що первісно термін «пропаганда» не мав негативного забарвлення і використовувався для позначення відносно нейтральних практик, таких як поширення рекомендацій щодо здоров'я, стимулювання участі громадян у виборах або заохочення до повідомлення про правопорушення. Проте в сучасних українських умовах вона набула значення потужного

⁴¹ Герасименко О. Основні особливості позитивістського, психоаналітичного і соціологічного підходів до визначення поняття «політична пропаганда». *Грані*. 2022. Том 25. №3. С. 89.

⁴² Городнича К. В. Пропаганда як технологія політичного маніпулювання. *Міжнародні наукові дослідження: інтеграція науки та практики: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 27–28 квітня 2018 р.)*. Київ: Інститут інноваційної освіти. 2018. С. 82

інструменту масового впливу на свідомість, виходячи далеко за межі простого інформування та стаючи засобом формування суспільних настроїв і поведінки⁴³.

Категорія «пропаганда» вирізняється складністю внутрішньої будови та різноманітністю змістових проявів, які змінювалися відповідно до суспільно-політичних реалій різних історичних періодів. У праці «Пропаганда техніка у світовій війні» Г. Лассуел запропонував одне з найвпливовіших визначень цього явища, трактуючи його як процес керування колективними уявленнями шляхом використання символів, що мають суспільну значущість⁴⁴. Його підхід став фундаментом для подальших досліджень у сфері політичної комунікації та механізмів масового впливу в другій половині ХХ століття.

У дослідженні «Пропаганда: формування ставлення людей» Ж. Елюль акцентував увагу на тому, що у ХХ столітті пропаганда трансформувалася у безперервний процес, який впливає не тільки на політичні орієнтації, а й на ширші аспекти світосприйняття, включно з цінностями та соціальними нормами. На його думку, розвиток засобів масової комунікації призвів до того, що пропаганда перестала бути епізодичним явищем і перетворилася на постійний елемент функціонування суспільства.

У сучасному науковому обігу поняття «пропаганда» зазвичай пов'язується з інформаційними впливами, спрямованими на формування або зміну суспільних уявлень. Саме тому важливим є аналіз різних підходів до його тлумачення у наукових та довідкових джерелах.

Зокрема, у «Соціологічному енциклопедичному словнику» пропаганда розглядається як багатовимірне явище. По-перше, її визначають як цілеспрямовану діяльність із поширення знань, культурних смислів та інформації, що має на меті формування переконань, емоційних реакцій і

⁴³ Дрablyк С. Пропаганда та її види. Шляхи протидії пропаганді. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. №5. 154.

⁴⁴ Павлов Д.М. Теорія політичної пропаганди Г. Лассвелла. *Панорама політологічних студій. Науковий вісник Рівненського державного університету*. 2015. Вип. 13. С. 40-46.

поведінкових моделей⁴⁵. По-друге, вона постає як засіб популяризації ідеологічних установок і політичних концепцій, характерних для певних соціальних спільнот або держав. По-третє, пропаганда трактується як інструмент впливу на масову свідомість, спрямований на створення чи трансформацію громадської думки.

У «Політологічному енциклопедичному словнику» це поняття інтерпретується як системно організована діяльність, метою якої є зміна або конструювання світоглядних орієнтирів індивідів і соціальних груп задля досягнення визначених політичних результатів⁴⁶. Такий підхід підкреслює її цілеспрямованість, організованість і стратегічний характер.

У ширшому контексті пропаганду можна розглядати як специфічну форму соціальної комунікації, що забезпечує поширення певних інтерпретацій подій, ідей чи позицій. Вона реалізується через передачу фактів, оцінок, образів або навіть чуток, які формують у аудиторії певну картину реальності. Її ключове завдання полягає у переконанні людей у правильності заданої точки зору, що згодом може сприяти підтримці конкретних політичних чи соціальних орієнтирів [12, с.83].

Найпоширенішими каналами розповсюдження пропагандистських меседжів традиційно виступають засоби масової інформації – телебачення, радіо, преса. Водночас у сучасних умовах дедалі більшого значення набувають соціальні мережі, які значно підсилюють швидкість і масштаби інформаційного впливу. При цьому головна мета пропаганди полягає не в об'єктивному інформуванні, а у досягненні певного психологічного ефекту серед масової аудиторії.

Часто пропагандистські повідомлення характеризуються вибірковістю подання інформації. Це може проявлятися у свідомому доборі вигідних фактів, їх інтерпретації або замовчуванні альтернативних точок зору. Для посилення

⁴⁵ Волович В.І Соціологія: короткий енциклопедичний словник. Соціологічна асоціація України. Київ: Укр. центр духовної культури. 1998. 736 с.

⁴⁶ Герасіна Л.М Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін.; за ред. М.П. Требіна. Харків: Право. 2015. 816 с.

впливу застосовуються емоційно насичені формулювання, символічні образи, метафори та повторювані гасла, що апелюють передусім до емоцій. У результаті формується задане ставлення до подій чи осіб, що дозволяє реалізовувати приховані політичні або ідеологічні завдання⁴⁷.

Пропаганда виходить за межі простого інформування і постає як комплексна система впливу на свідомість і поведінку людей. Її характерною рисою є прагнення до максимальної ефективності через контроль інформаційного простору. З цією метою використовуються ретельно підібрані аргументи, символи та мовні конструкції, які посилюють вплив, водночас нівелюючи або викривляючи небажану інформацію.

Загалом пропаганда належить до стратегічних інструментів комунікації, що застосовуються для цілеспрямованого формування громадської думки. Вона функціонує через поширення смислів, цінностей і символів, які сприяють досягненню певних соціальних або політичних цілей, впливаючи на настрої та поведінку широких верств населення. Її ефективність зумовлена здатністю впливати не лише на раціональний рівень сприйняття, а й на емоційну та світоглядну сфери. На відміну від звичайних інформаційних повідомлень, пропаганда має значно більший потенціал у формуванні переконань і маніпулюванні свідомістю, що робить її потужним інструментом трансформації як індивідуальних, так і колективних уявлень.

У сучасному інформаційному середовищі пропаганда нерідко набуває руйнівних рис. Вона використовується не лише для мобілізації суспільства, а й для його дезорієнтації, поширення викривлених трактувань подій, дискредитації опонентів і підриву довіри до достовірної інформації. Для глибшого осмислення цього явища доцільно звернутися до соціологічної концепції Еміля Дюркгайма, зокрема його теорії соціальних фактів. Учений підкреслював, що такі явища мають надіндивідуальний характер і впливають на

⁴⁷ Куцька О. Агітація, пропаганда, інформаційно-психологічна війна: історія виникнення термінів, їх значення та взаємозв'язок. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8594/1/Kutska.pdf>.

поведінку людей незалежно від їхньої волі⁴⁸. У цьому контексті пропаганда може розглядатися як механізм конструювання нових уявлень у колективній свідомості, навіть за відсутності реального підґрунтя.

Унаслідок цього в масовій свідомості формуються образи та події, які можуть не відповідати дійсності, але сприймаються як реальні. Такий ефект співвідноситься з поняттям симулякра, запропонованим Жаном Бодріаром – копії, що не має оригіналу. У подібних умовах штучно створені образи функціонують як соціальна реальність, викликаючи емоції, реакції та навіть спричиняючи зміни у суспільстві. Саме ця здатність до створення альтернативної реальності є однією з визначальних характеристик пропаганди⁴⁹.

Питання «дезінформації» привертало значну увагу наукової спільноти. Зокрема, Дж. Фетцер підкреслював, що її сутність полягає у поширенні викривлених, неточних або неповних відомостей, які свідомо подаються з метою ввести аудиторію в оману щодо дійсного стану речей⁵⁰. Водночас В.М. Шлапаченко трактував дезінформацію як специфічний інструмент інформаційно-психологічного впливу⁵¹.

Науковець наголошував, що цільовою аудиторією такого впливу є як окремі індивіди, так і групи осіб, уповноважені приймати важливі рішення. При цьому ключовим інструментом виступає модифікована або спеціально сконструйована інформація, а стратегічною метою – формування спотвореного сприйняття подій і фактів, що в підсумку може схилити об'єкт впливу до рішень, вигідних для суб'єкта впливу.

Близької точки зору дотримувалася й М.О. Кіца, яка також розглядала дезінформацію як форму психологічного впливу. Вона вбачала її сутність у

⁴⁸ Еміль Дюркгейм та значення його соціологічної теорії URL:<https://dovidka.biz.ua/emil-dyurkgeym-sotsiologichni-poglyadi>.

⁴⁹ Полторак В.А., Стаднюк А.Г. Пропаганда та її місце в процесі ведення інформаційних війн. основні форми пропагандистського впливу. *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*. 2020. Т. 3. № 1. С. 129.

⁵⁰ Fetzer H. James. Information: Does it Have To Be True? *Minds and Machines*. 2004. №14 (2). P. 223–229.

⁵¹ Шлапаченко В. М. Дезінформація як спосіб інформаційно-психологічного впливу. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2013. № 2 (12). С. 78–86.

навмисному наданні аудиторії хибних або викривлених відомостей, що формують неправильне розуміння реальності⁵². Водночас дослідниця не приділяла особливої уваги характеристикам об'єкта впливу та не вважала прийняття конкретного рішення обов'язковим підсумком дезінформаційного впливу⁵³.

Інший підхід запропонував О.Г. Саєнко, який аналізував інформаційно-психологічні механізми в умовах гібридних конфліктів. Він акцентував на нерозривному зв'язку дезінформації з маніпуляцією, визначаючи її як сукупність повідомлень чи інтерпретацій подій, спрямованих на формування у аудиторії хибного або спотвореного уявлення про дійсність⁵⁴. Таким чином, учений трактував дезінформацію радше як інструмент реалізації впливу, ніж як самостійне явище. Окрім цього, він виділяв типові форми її подання, серед яких – сенсаційні новини, стереотипізовані образи, символічні конструкції та інформаційні матеріали новинного характеру.

Водночас маніпуляція інформацією постає як багатовимірний соціально-психологічний і політико-комунікативний процес, що має на меті приховане коригування установок, переконань і поведінкових моделей як окремих осіб, так і соціальних спільнот. Теоретичні витoki вивчення цього явища пов'язані з класичними працями у сфері соціальної психології, зокрема дослідженнями масової поведінки та механізмів переконання, а також із критичною теорією масових комунікацій, яка розглядає взаємодію влади, ідеології та медіа.

Після розгляду сутності дезінформації доцільно звернутися до суміжного, але більш конкретного явища – фейків, які виступають одним із найпоширеніших інструментів її реалізації. Якщо дезінформація охоплює ширший спектр впливів і стратегій, то фейки є її практичним проявом у

⁵² Кіца М. Особливості та методи виявлення фейкової інформації в українських ЗМІ. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Журналістські науки». 2017. № 1. С. 32.

⁵³ Павленко Т. Дезінформація: поняття, ознаки та перспективи протидії. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №7. 337.

⁵⁴ Саєнко О.Г. Механізм інформаційно-психологічного впливу в умовах гібридної війни. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: *Психологія*. 1. 2015. URL: https://lib.nadpsu.edu.ua/eldocs/BooksShow4/Vnadpn_2015_1_11.

медійному просторі. Саме через аналіз цього феномену можна глибше зрозуміти механізми викривлення інформації та впливу на масову свідомість.

Термін «фейк» (від англ. «fake» – підроблений, несправжній) упродовж останніх років набув широкого поширення та закріпився в повсякденному вжитку, зберігаючи при цьому чітко негативне смислове навантаження⁵⁵. Особливої актуальності набуло поняття фейкових новин, під якими розуміють спеціально створені інформаційні матеріали, що імітують журналістські повідомлення, але фактично вводять аудиторію в оману. Хоча саме явище не є новим і має тривалу історію, сучасний етап розвитку медіасередовища, зокрема зростання кількості каналів комунікації, сприяв значному посиленню масштабів його поширення.

В основі журналістської діяльності традиційно лежить робота з фактами, які виступають базовими елементами будь-якого матеріалу. Саме вони формують підґрунтя для аналітики, оцінок і узагальнень у текстах різних жанрів. Завдяки фактам журналісти конструюють уявлення про складну і багатовимірну реальність⁵⁶. Водночас якість журналістського продукту значною мірою залежить не лише від зібраного матеріалу, а й від способів його інтерпретації та подачі.

Для адекватного відображення подій у медіа використовуються різні типи фактів – соціальні, історичні, культурні, правові та інші, які репрезентують накопичені людством знання. Особливе місце займають наукові факти, що базуються на емпіричних дослідженнях, експериментах і узагальненнях. Їх застосування потребує високого рівня точності та об'єктивності, що, своєю чергою, передбачає використання значного масиву даних і статистичних методів. У журналістиці такі факти часто слугують як аргументаційна база або ілюстративний матеріал, підсилюючи переконливість авторських висновків.

⁵⁵ Почепцов Г. Фейк. Технології спотворення реальності. Київ: Києво-Могилянська академія. 2018. 175 с.

⁵⁶ Писаренко Л.М. Фейки як інструменти інформаційної війни. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття*: у 2 т.: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса: Гельветика. 2022. № 1. С. 859.

Зокрема, широко застосовуються результати соціологічних досліджень, експертні оцінки, статистичні показники та експериментальні дані. Вони можуть виконувати різні функції – від простого підтвердження окремих тез до формування основного змісту публікацій. Мова цифр дозволяє не лише описати явище, а й простежити його розвиток, виявити тенденції та зробити обґрунтовані висновки.

На цьому тлі фейки постають як ефективний інструмент маніпулятивного впливу на суспільство. Їх використання зумовлене тим, що відкритий ідеологічний тиск у сучасних умовах поступається місцем прихованим формам впливу, які діють більш непомітно, але не менш результативно. Маніпуляція в цьому контексті має низку характерних рис: вона здійснюється цілеспрямовано і приховано, передбачає програмування сприйняття, мислення та поведінки аудиторії, а також використовує спеціальні психологічні механізми впливу на свідомість⁵⁷.

Сучасні інформаційні потоки, що інтенсивно впливають на масову аудиторію, значною мірою обмежують можливості критичного осмислення отриманих повідомлень, залишаючи реципієнту переважно пасивну роль, що створює сприятливі умови для поширення фейків і реалізації маніпулятивних стратегій. У таких умовах питання достовірності інформації часто відходить на другий план, поступаючись вимогам швидкості та видовищності. Фейк як елемент інформаційного середовища тісно пов'язаний із процесами створення віртуалізованої реальності, що формується електронними засобами масової інформації та інтернет-платформами. У результаті відбувається своєрідна імітація дійсності, яка впливає на сприйняття аудиторії та може суттєво змінювати її уявлення про навколишній світ.

Таким чином, дезінформація, пропаганда та фейки є взаємопов'язаними інструментами інформаційної війни, що використовуються для цілеспрямованого впливу на масову свідомість. Вони базуються на вибіркового

⁵⁷ Павлов Д.М. Громадська думка як об'єкт політичної пропаганди. Грані. 2013. № 12. С. 73.

поданні або викривленні інформації, емоційному впливі та створенні спотвореної картини реальності, що дозволяє формувати потрібні установки та поведінкові реакції суспільства. У сучасних умовах цифрового середовища ці явища набувають особливої ефективності через швидкість поширення інформації та роль соціальних мереж, що робить їх важливим інструментом гібридного інформаційного протистояння.

2.3. Вплив інформаційних атак на українське суспільство та міжнародну аудиторію

Розглядаючи глибинну архітектуру сучасних гібридних протистоянь, стає очевидним, що інформаційні атаки на українське суспільство в період повномасштабного вторгнення трансформувалися з епізодичних вкидів у безперервний процес ерозії національної солідарності, де кожен окремий наратив, від штучно роздмуханого конфлікту між військовим та політичним керівництвом до маніпуляцій на темі мобілізації, виконує роль мікротріщини в загальному фундаменті державної стійкості.

Аналіз динаміки поширення дезінформації в сегментах Telegram та TikTok свідчить про те, що ворог відмовився від прямої пропаганди на користь технології «дзеркального відображення» реальних проблем, коли існуючі соціальні суперечності гіперболізуються до рівня екзистенційної катастрофи, змушуючи громадянина відчувати себе не суб'єктом оборони, а жертвою внутрішніх процесів, що провокує стан психологічної апатії, де замість активної підтримки фронту людина обирає стратегію внутрішньої еміграції, що є стратегічною перемогою агресора без застосування фізичної зброї⁵⁸.

Водночас вплив на міжнародну аудиторію реалізується через набагато тоншу інтелектуальну гру, де замість грубої брехні використовується концепція «множинності правд», що в умовах західного ліберального плюралізму

⁵⁸ Журба І.В. Медіа та сепаратизм: як інформаційні кампанії впливають на розвиток конфліктів. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2024. С.117

дозволяє легітимізувати будь-яку абсурдну тезу під виглядом альтернативної точки зору. Це призводить до того, що європейський чи американський обиватель, перевантажений внутрішніми економічними проблемами, починає сприймати війну в Україні не як боротьбу за виживання демократії, а як віддалений територіальний конфлікт, ціна підтримки якого стає для нього необґрунтовано високою. Одночасно формується хибне уявлення про те, що російсько-українська війна є лише черговим геополітичним протистоянням великих держав, у якому пересічний громадянин Заходу не бачить прямої загрози власній безпеці. Саме тому одним із ключових викликів для України стає необхідність постійного утримання уваги міжнародної спільноти до подій війни та демонстрація того, що наслідки російської агресії мають глобальний характер і впливають на систему міжнародної безпеки загалом.

Механіка атак на зовнішній контур часто базується на експлуатації історичних травм країн Східної Європи, де через агентурні мережі та підконтрольні медіа вкидаються тези про «невдячність України» або «загрозу українського демпінгу» на аграрному ринку, що миттєво створює реальні політичні кризи на кордонах і блокує стратегічну логістику. Якщо детально розібрати кейс із дискредитацією західної допомоги, то помітно, що основний удар спрямовано не на кількість переданої техніки, а на довіру до інституцій, які її контролюють, створюючи міф про тотальну корупцію, що має на меті викликати огиду у західного платника податків до самої ідеї солідарності⁵⁹. Такі кампанії особливо небезпечні тим, що вони підсилюються окремими популістичними політичними силами в європейських країнах, які використовують тему допомоги Україні як інструмент внутрішньополітичної боротьби. У результаті інформаційний вплив трансформується у реальні політичні рішення, здатні уповільнювати постачання зброї, фінансової підтримки або санкційний тиск проти Росії.

⁵⁹ Посмітна В.В. Комунікативні стратегії та тактики мас-медійного дискурсу в аспекті потенційної загрози деструктивного мовного впливу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія: зб. наук. праць*. Одеса: МГУ. 2019. № 39. том 3. С. 124

Внутрішній український контекст при цьому вражається через рефлексивне управління, коли суспільство змушується реагувати на хибні цілі, витрачаючи колосальний емоційний ресурс на внутрішні чвари, що автоматично знижує ефективність протидії зовнішній загрозі. Важливо розуміти, що сучасна атака не завжди несе негатив; іноді це створення завищених очікувань, на кшталт «перемоги за два тижні», руйнація яких згодом призводить до глибокої депресії та втрати віри в реальні успіхи сил оборони. Поширення таких інформаційних хвиль формує у суспільстві небезпечний маятниковий ефект, коли періоди надмірного оптимізму змінюються фазами тотального розчарування. У довгостроковій перспективі це створює емоційне виснаження населення та підриває здатність суспільства до мобілізації і тривалого спротиву.

На рівні міжнародної аудиторії ми спостерігаємо феномен «втоми від співчуття», який штучно прискорюється через насичення медіапростору однотипним жорстким контентом, що з часом викликає у глядача захисну реакцію у вигляді ігнорування новин з України. Це створює вакуум, який миттєво заповнюється російськими культурними наративами про «велику російську культуру», яка нібито знаходиться поза політикою, що є формою м'якої сили, спрямованої на пом'якшення санкційного тиску. Вплив на українське суспільство також має чіткий сегментований характер: для молоді створюються тренди в соцмережах, що романтизують ухилення від обов'язків, тоді як для старшого покоління використовуються ностальгічні мотиви або страх перед технологічним майбутнім.

Аналіз показує, що найбільш руйнівним наслідком є руйнація горизонтальних зв'язків у волонтерському середовищі, де через вкиди про недоброчесність окремих осіб ставиться під сумнів вся система громадської допомоги, яка була основою стійкості в перші місяці війни. Ситуація ускладнюється тим, що міжнародні цифрові платформи часто використовують алгоритми, які підсвічують найбільш конфліктний контент, що автоматично грає на руку дезінформаційним кампаніям, роблячи їх віральними без

додаткових витрат з боку агресора. Поширення емоційно забарвлених повідомлень у соціальних мережах створює ефект інформаційної паніки, коли користувачі починають довіряти не перевіреним джерелам, а повідомленням, які викликають сильні емоції. Це значно ускладнює роботу державних структур, оскільки офіційні комунікації програють у швидкості та емоційній насиченості анонімним інформаційним вкидам.

Вплив на колективний Захід здійснюється через академічні та експертні кола, де через грантову підтримку або пряме підкупування впроваджуються тези про «неминучість перемоги Росії через демографічний та ресурсний потенціал», що формує у політичних еліт відчуття марності подальшої ескалації підтримки. Для українського громадянина це виглядає як зрада з боку союзників, що замикає коло взаємної недовіри. Багатовекторність атак створює ефект «інформаційного шуму», в якому навіть правдива інформація від державних органів сприймається як чергова маніпуляція, що призводить до втрати керованості суспільною думкою в критичні моменти⁶⁰. Додатковою проблемою є діяльність окремих «незалежних експертів», які під виглядом аналітики просувають тези про необхідність «компромісного миру», фактично легітимізуючи російські вимоги та формуючи в міжнародному інформаційному просторі уявлення про неможливість перемоги України.

Глибокий аналіз процесів показує, що без зміни підходів до медіагігієни та формування власного агресивного нарративу на міжнародній арені, Україна ризикує залишитися в оборонній позиції, де кожен наступний удар ворога буде все важче нівелювати через накопичений ефект суспільної втоми та розчарування, які є головними продуктами ворожих інформаційних операцій. Крім того, слід звернути увагу на використання інструментів штучного інтелекту для створення дипфейків та фальсифікованих аудіозаписів, які націлені на дискредитацію ключових осіб держави, що в умовах швидкого споживання інформації не залишає часу на якісну перевірку фактів. Сучасні

⁶⁰ Руднева А., Мальована Ю. Інформаційна війна РФ проти України в 2025 році: аналіз ключових нарративів і психологічних механізмів впливу. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2026. Випуск 22. С.299.

технології дозволяють створювати майже невідрізнювані від реальності відео та голосові повідомлення, які можуть провокувати паніку, підривати довіру до військово-політичного керівництва або навіть впливати на прийняття оперативних рішень у кризових ситуаціях.

На міжнародному рівні це створює ілюзію хаосу всередині української влади, що відлякує потенційних інвесторів та партнерів, які прагнуть стабільності. Вплив на соціально-психологічний стан нації є довготривалим, оскільки він зачіпає глибинні архетипи виживання, перетворюючи конструктивну лють на деструктивний страх, що в кінцевому результаті має призвести до згоди на будь-які умови припинення вогню, навіть якщо вони є капітуляційними за своєю суттю. Особливо небезпечним є формування атмосфери постійної тривоги та невизначеності, коли громадяни поступово звикають до кризового стану та втрачають здатність критично оцінювати інформаційні потоки. У такому середовищі будь-яка інформаційна провокація може стати каталізатором масової недовіри та суспільної дестабілізації.

Водночас подолання інформаційних викликів потребує комплексного підходу, який має включати не лише розвиток системи стратегічних комунікацій держави, а й формування стійкої культури медіаспоживання серед населення. Одним із ключових напрямів є розвиток медіаграмотності, що дозволить громадянам ефективніше розпізнавати маніпуляції, перевіряти джерела інформації та уникати емоційного втягування у дезінформаційні кампанії.

Україна також потребує активнішого просування власного нарративу за кордоном, який має базуватися не лише на темі війни, а й на демонстрації технологічного потенціалу, реформ та здатності до демократичного розвитку навіть в умовах повномасштабної агресії. Саме формування позитивного міжнародного образу держави створює довготривалу основу для політичної, військової та економічної підтримки союзників. У цьому контексті важливу роль відіграє цифрова дипломатія, діяльність українських журналістів,

волонтерів, культурних діячів та лідерів громадської думки, які формують альтернативу російським інформаційним наративам.

Таким чином, інформаційна атака сьогодні – це не додаток до бойових дій, а самостійний фронт, де поразка означає втрату сенсу самої боротьби, що робить аналіз цих процесів критично важливим для збереження національної безпеки та суб'єктності на світовій арені в довгостроковій перспективі.

Висновок до розділу 2.

У другому розділі було досліджено основні напрями російських інформаційно-психологічних операцій проти України, а також роль дезінформації, пропаганди та фейків як ключових інструментів сучасної інформаційної війни. Встановлено, що російські інформаційні кампанії мають системний і багаторівневий характер та охоплюють військову, політичну, економічну, соціальну й міжнародну сфери. Їхньою головною метою є формування викривленого сприйняття подій, підрив довіри до державних інституцій, послаблення суспільної єдності та зниження рівня міжнародної підтримки України.

Проведений аналіз також показав, що інформаційні атаки здатні здійснювати суттєвий вплив як на українське суспільство, так і на міжнародну аудиторію, формуючи необхідні для агресора наративи та змінюючи громадські настрої. Особливу роль у цьому процесі відіграють цифрові технології та соціальні мережі, які забезпечують швидке поширення маніпулятивного контенту та підсилюють ефект інформаційного впливу. У зв'язку з цим ефективна протидія інформаційним загрозам потребує поєднання стратегічних комунікацій, розвитку медіаграмотності населення та активного просування української позиції в міжнародному інформаційному просторі.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

3.1. Державна інформаційна політика України у протидії інформаційній агресії

На рівні держави інформаційна сфера посідає пріоритетне місце. У сучасному світі прийняття ефективних управлінських рішень неможливе без глибокого аналізу даних, відстеження актуальних тенденцій і прогнозування майбутніх процесів. Водночас продумана інформаційна політика держави здатна не лише підтримувати політичні та економічні рішення, а й впливати на формування громадської думки та стримувати поширення радикальних ідей.

Активний розвиток інформаційної інфраструктури та інтеграція у глобальний інформаційний простір засвідчують, що результативність функціонування сучасних інститутів значною мірою залежить від якості інформаційного середовища. У цьому контексті Україна може посилити власну інформаційну безпеку через розвиток національних засобів масової інформації⁶¹. Вітчизняні медіа мають потенціал формувати власний порядок денний та поширювати українські наративи. Особливого значення набуває цифрова трансформація традиційних медіа, що дозволяє зберегти їхню актуальність і вплив у сучасному суспільстві.

Очевидним є те, що ефективне виконання державних функцій неможливе без цілісної інформаційної політики. Вона повинна окреслювати ключові напрями діяльності органів влади: формування єдиного інформаційного простору, інтеграцію у світову інформаційну систему, гарантування інформаційної безпеки, розвиток інформаційних послуг та вдосконалення правового регулювання інформаційних відносин.

⁶¹ Гордійчук О., Дідковський В. Протидія пропаганді в умовах війни. *Соціально-гуманітарні студії: інновації, виклики та перспективи: матеріали II Міжнародної наукової конференції, м. Житомир, 16-17 травня 2024 р.* / Ред. кол.: О.А. Черниш, В. М. Слюсар, Л. М. Червона та ін. Житомир: Житомирська політехніка. 2024. С.144.

З точки зору національної безпеки, важливим є впровадження комплексної політики інформаційного захисту. Вона має забезпечувати дотримання прав громадян на доступ до інформації та створювати належні умови для діяльності у цій сфері⁶². Водночас забезпечення інформаційної безпеки не може обмежуватися лише державними інституціями – необхідною є активна взаємодія з громадянським суспільством. Україна поступово розвиває інформаційне суспільство, приділяючи увагу модернізації телекомунікаційної інфраструктури та впровадженню електронних послуг. Пріоритетом є цифровізація державних сервісів, спрощення взаємодії між владою та громадянами, а також розвиток електронних рішень у соціальній сфері.

Зростання ролі інформаційної індустрії впливає на економіку, освіту, культуру та соціальні процеси. У цьому контексті держава виступає як координатор і стимулятор розвитку, створюючи правові та економічні умови для формування інформаційного суспільства. При цьому важливо розрізняти поняття державної інформаційної політики та політики інформатизації: перша стосується взаємодії держави і медіа, друга – впровадження інформаційних технологій у всі сфери управління.

Разом із тим, використання інформаційних технологій у державному секторі потребує значних ресурсів, що обумовлює необхідність проведення експертизи та аудиту відповідних проєктів. Держава має виступати регулятором, а не основним інвестором у ризикованих телекомунікаційних ініціативах, передаючи значну частину відповідальності приватному сектору⁶³.

Сучасні тенденції демонструють трансформацію інформаційного ринку: дерегуляцію, концентрацію власності та інтеграцію медіа і технологічних платформ. У цих умовах держава повинна відігравати ключову роль у координації переходу до інформаційного суспільства та розвитку регіональних інформаційних систем.

⁶² Домбровський Л.В. Інформаційна безпека держави у системі національної безпеки України. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/20339/1/12Dombrovskiy.pdf>.

⁶³ Залевська І. І., Удренас Г. І. Інформаційна безпека в Україні в умовах російської військової агресії. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. №1. С. 24.

Водночас значною проблемою залишається залежність ЗМІ від політичних та економічних факторів: вплив власників, обмежений доступ до інформації, недосконалість законодавства та слабка реакція влади на критику. Це породжує різні типи конфліктів між владою та медіа. Українська модель взаємодії влади і ЗМІ є змішаною, поєднуючи елементи контролю та співпраці. Ідеальною ж вважається модель, у якій медіа забезпечують баланс між критикою та підтримкою влади, орієнтуючись на суспільний інтерес.

Проблемою залишається нерівний доступ громадян до інформації. Це спричиняє ефект «спіралі мовчання» та соціальну напруженість. У критичних умовах можливий навіть інформаційний дефолт – ситуація втрати довіри до медіа та звуження інформаційного простору. Суттєвим викликом є також зниження якості інформації, маніпуляції та відсутність належного соціального контролю за діяльністю медіа, що призводить до розривів у комунікації між державою і суспільством, а також до домінування односторонніх інформаційних потоків⁶⁴.

У сучасному світі інформація стає стратегічним ресурсом. Вона використовується як інструмент впливу, а інтернет перетворюється на поле інформаційного протистояння. Інформаційна зброя здатна впливати на суспільну свідомість, змінювати поведінку людей і навіть підривати державні системи. У зв'язку з цим постає необхідність розвитку нових підходів до інформаційної політики, серед яких: підготовка фахівців з інформаційної безпеки, впровадження відповідних освітніх програм, посилення співпраці з громадянським суспільством, підвищення прозорості влади та вдосконалення відповідальності за порушення в інформаційній сфері.

Глобалізація та інформаційний прогрес створюють нові виклики, зокрема нерівність між країнами у доступі до технологій. Це впливає на конкурентоспроможність держав і рівень життя населення. Для України

⁶⁴ Ключко А. Забезпечення інформаційної безпеки в умовах сучасного суспільства. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2022. №3(63). С. 39.

важливо поєднувати модернізацію традиційних галузей із впровадженням інноваційних технологій.

Розвиток інформаційного суспільства потребує комплексної державної політики, що включає створення інфраструктури, забезпечення доступу до ресурсів, розвиток електронних послуг та підготовку населення до роботи в цифровому середовищі. Серед практичних кроків варто виділити підтримку якісного інформаційного контенту, забезпечення доступу до різних джерел інформації та контроль за дотриманням етичних стандартів у медіа. Важливим також є розвиток партнерства між державою і ЗМІ, зокрема через нові формати взаємодії та підтримку аналітичної журналістики⁶⁵.

У сучасних умовах ефективна комунікація між владою та медіа стає ключовим фактором стабільності, особливо під час кризових ситуацій. Водночас залишаються проблеми недостатньої відкритості влади та залежності ЗМІ, що впливає на рівень довіри громадян. Україна визначає для себе пріоритетом зміцнення власного потенціалу у сфері захисту, що включає формування ефективних механізмів аналізу й прогнозування загроз, посилення розвідувальних спроможностей і забезпечення оперативної реакції на зміну ситуації. Не менш важливим є збереження стійкості держави під час війни та її швидке відновлення після завершення бойових дій.

Сутність безпеки тяжіє до стабільності й обережності, адже вона орієнтована на протидію зовнішнім ризикам і передбачає передбачуваність. Водночас розвиток базується на постійних змінах і адаптації, що часто суперечить ідеї стабільності. Концепція, зосереджена на обороні, виходить із того, що соціальна система діє в умовах потенційної агресії, де навіть незначні помилки можуть спровокувати ворожу реакцію. За таких умов ресурси спрямовуються передусім на захист, тоді як розвиток відходить на другий план. Оборонні механізми можуть бути як активними, так і пасивними.

⁶⁵ Коротков Д. Сучасна інформаційні війна як інструментарій боротьби міжнародних акторів. *Всеукраїнські політологічні читання імені професора Богдана Яроша Збірник наукових та навчально-методичних праць*. 2024. Випуск 13. С.56.

Активні передбачають стримування противника через демонстрацію сили, превентивні кроки або пряму протидію. Пасивні ж проявляються в уникненні конфліктів, прийнятті втрат і їх поступовому відновленні. Разом із тим надмірна орієнтація на оборону здатна негативно позначатися на національній безпеці, особливо в умовах активної агресії, що потребує ретельного вибору адекватних інструментів захисту. Альтернативний підхід, зорієнтований на розвиток, акцентує увагу на сталому зростанні системи, припускаючи, що загрози можуть виникати не лише ззовні, а й через внутрішні прорахунки. Самостійно прийняті рішення можуть викликати неочікувані реакції навіть у тих суб'єктів, які зазвичай є нейтральними або позитивно налаштованими⁶⁶.

Функціонування таких систем базується на прагненні уникати ризиків, які можуть дестабілізувати ситуацію чи спричинити негативні наслідки. З огляду на трансформацію глобальних викликів питання національної безпеки стає пріоритетом для багатьох держав, а для України – особливо значущим з урахуванням її ролі у світових процесах. Національна безпека охоплює широкий спектр напрямів: військовий, економічний, інформаційний, екологічний, продовольчий, соціальний, політичний та інші. Кожен із них має власні інструменти підтримання стабільності. Безпека є не лише теоретичною категорією, а реальним станом, який відчувається як на рівні окремої людини, так і суспільства загалом.

Освіта як складова соціальної системи безпосередньо впливає на безпеку держави. Розвиток людського капіталу визначає здатність країни протистояти внутрішнім і зовнішнім викликам. У свою чергу, рівень безпеки впливає на стабільність освітньої сфери, що в довгостроковій перспективі визначає розвиток економічного, соціального та екологічного секторів. Взаємозв'язок між освітою та безпекою є складним і багатофакторним, причому не всі ці чинники піддаються кількісній оцінці. Саме тому важливо усвідомлювати роль

⁶⁶ Новицький В.Я. Стратегічні засади забезпечення інформаційної безпеки в сучасних умовах. *Інформація і право*. 2022. № 1(40). С. 116.

освіти у формуванні комплексної системи безпеки. Аналіз цього зв'язку дозволяє чіткіше визначити державні пріоритети, адже освіта виступає одним із ключових факторів стабільності.

У зв'язку з цим актуалізується потреба модернізації освітньої системи, оновлення стандартів і розвитку цифрової інфраструктури. Воєнні умови, спричинені агресією та окупацією територій, висувають нові вимоги до обороноздатності, включаючи фінансування оборонної галузі, розвиток науки та впровадження інновацій. Законодавчі органи ухвалили низку нормативних актів, спрямованих на захист суверенітету України, однак проблеми державного управління стримували ефективну реалізацію стратегій. Зокрема, обмежені фінансові ресурси ускладнювали закупівлю сучасного озброєння у необхідних обсягах⁶⁷.

Суттєвою загрозою залишається інформаційна безпека, яка потребує захисту суспільства від маніпуляцій і дезінформації. Викривлення інформації може спричиняти паніку, підривати довіру до влади та негативно впливати на сприйняття управлінських рішень. У воєнних умовах ці ризики значно посилюються. Швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, поряд із позитивними ефектами, створює нові загрози для суспільних інститутів.

Національний суверенітет, особливо в інформаційній та інтелектуальній площині, стає більш вразливим, що посилює ризики для безпеки. Забезпечення стійкості інформаційного простору потребує комплексного підходу та взаємодії на різних рівнях. Особливо небезпечним є зовнішній інформаційно-технічний вплив і діяльність розвідувальних структур, спрямована на отримання критично важливої інформації. Сучасні виклики формують новий вимір безпеки – ментальний. Війна, інформаційні атаки та глобалізація впливають на свідомість населення. Попри неминучість глобалізаційних процесів, значну небезпеку

⁶⁷ Панченко О.А. Інституційне забезпечення процесів протидії російській інформаційній експансії та пропаганді в сучасному світі. *Інформація і право*. 2021. № 3(38). С. 33.

становлять маніпуляції та дезінформація, зокрема через інструменти «м'якої сили».

Ментальна безпека охоплює культурну, освітню та соціальну сфери, що робить її важливою складовою захисту національних інтересів. Паралельно ключову роль відіграє фінансова безпека, яка забезпечує функціонування армії та державних інституцій. Стабільне фінансування, як внутрішнє, так і міжнародне, є основою обороноздатності та економічного розвитку. Фінансова безпека включає механізми формування й розподілу ресурсів, що підтримують суверенітет і стабільність. Важливим напрямом є також формування патріотичної свідомості молоді, що сприяє зміцненню національної єдності⁶⁸.

Однією з найсерйозніших проблем залишається корупція, яка негативно впливає на всі сфери, включаючи оборонну. Вона гальмує розвиток технологій і послаблює забезпечення військових ресурсами. Низька ефективність антикорупційних заходів пояснюється браком політичної волі, недосконалістю механізмів і недостатнім професіоналізмом кадрів. У воєнний час корупція також шкодить міжнародному іміджу України та може зменшити підтримку партнерів.

Після початку повномасштабного вторгнення Росії значно активізувалася пропаганда, спрямована на створення інформаційного хаосу. З 24 лютого 2022 року було розширено інструменти впливу, включаючи ІІСО та поширення фейків. У відповідь Україна посилила власні інформаційні стратегії. Ефективна протидія вимагає чіткого розмежування понять пропаганди, дезінформації, ІІСО та інших комунікаційних інструментів. В Україні відсутній єдиний підхід до цієї термінології, що ускладнює формування стратегій. Війна спричинила трансформацію медіасфери та зміну комунікацій держави з населенням через соціальні мережі. Водночас існує проблема координації між державними структурами.

⁶⁸ Пархоменко-Кучевіл О.І. Забезпечення інформаційної безпеки під час здійснення військових операцій та бойових дій. *Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції у 3х т.* Київ: ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України. 2022. № 1. С. 40.

Протидія пропаганді включає моніторинг інформаційного простору, співпрацю з міжнародними партнерами та використання сучасних технологій, зокрема штучного інтелекту. Важливу роль відіграє взаємодія з глобальними платформами, такими як: Facebook, Twitter і YouTube. Підвищення медіаграмотності населення є ключовим елементом боротьби з дезінформацією. Освітні програми допомагають громадянам критично оцінювати інформацію. Міжнародна співпраця з НАТО та ЄС дозволяє координувати дії та обмінюватися даними. Законодавчі зміни, зокрема блокування російських ресурсів, також сприяють захисту інформаційного простору. Кібербезпека є ще одним важливим напрямом, оскільки кібератаки використовуються для дестабілізації ситуації. Запровадження сучасних технологій захисту допомагає мінімізувати ці ризики⁶⁹.

Отже, створення альтернативних наративів і підтримка незалежних медіа сприяють поширенню об'єктивної інформації. Дослідження у сфері інформаційних впливів дозволяють розробляти ефективні механізми протидії. Боротьба з пропагандою та дезінформацією є комплексним завданням, що охоплює технологічні, правові, освітні та міжнародні аспекти. Її успіх залежить від узгоджених дій держави, суспільства та партнерів у протидії інформаційній агресії.

3.2. Роль медіа, громадянського суспільства та міжнародної підтримки у протидії дезінформації

У сучасному глобалізованому світі інформаційне протистояння перетворилося на один із визначальних чинників впливу на політичні, соціальні та міжнародні процеси. За таких умов засоби масової інформації посідають провідне місце у формуванні суспільних оцінок і колективних уявлень про

⁶⁹ Посмітна В.В. Комунікативні стратегії та тактики мас-медійного дискурсу в аспекті потенційної загрози деструктивного мовного впливу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія: зб. наук. праць*. Одеса: МГУ. 2019. № 39. том 3. С. 124.

реальність. Вони не лише транслиують факти, а й здатні інтерпретувати їх таким чином, що це істотно впливає на сприйняття подій громадськістю. Стрімкий розвиток цифрових технологій, інтернету та соціальних платформ значно прискорив обіг інформації, водночас створивши сприятливе середовище для поширення маніпуляцій і дезінформації⁷⁰.

Функціональна роль медіа в умовах інформаційного протиборства є складною та багатовимірною. З одного боку, вони виконують суспільно важливу місію інформування, сприяють прозорості та підзвітності влади, а з іншого – можуть використовуватися як інструмент впливу, що викривлює факти та формує упереджене бачення подій. До основних функцій медіа в умовах інформаційної війни можна віднести:

1. Надання інформації суспільству, яке може бути як достовірним, так і спотвореним залежно від намірів джерела.
2. Формування світоглядних орієнтирів шляхом систематичного висвітлення окремих тем і проблем.
3. Цілеспрямований вплив на громадську думку через використання маніпулятивних технологій.
4. Вплив на емоційний стан суспільства та регулювання громадських настроїв через інформаційні акценти⁷¹.

Засоби масової інформації активно застосовують різноманітні методи впливу на аудиторію. Серед них особливе місце займає пропаганда, яка передбачає систематичне просування певних ідей або політичних позицій, часто із замовчуванням альтернативних точок зору. Значну загрозу становлять фейкові новини та дезінформація, що базуються на викривленні фактів або повній їх фальсифікації з метою зміни суспільного сприйняття. Важливим інструментом є також фреймінг – спосіб подачі інформації, який формує певне трактування подій. Крім того, широко використовується практика залучення

⁷⁰ Рибак М.І., Атрохов А.В. До питання про інформаційні війни. *Наука і оборона*. № 2. 2018. С. 66.

⁷¹ Журба І.В. Медіа та сепаратизм: як інформаційні кампанії впливають на розвиток конфліктів. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2024. С.119.

експертів і коментаторів, підбір яких може бути упередженим і спрямованим на підтримку конкретного нарративу.

Особливого значення у сучасному інформаційному просторі набули соціальні мережі, які стали одним із головних каналів поширення інформації. Їхня швидкість, доступність і масштаб охоплення створюють ідеальні умови як для інформування, так і для маніпуляцій. Використання ботів, фейкових профілів та скоординованих інформаційних кампаній дозволяє штучно формувати громадську думку та поширювати необхідні меседжі. Алгоритми соціальних платформ, орієнтовані на підвищення залученості користувачів, часто підсилюють емоційно забарвлений контент, що сприяє поширенню маніпулятивних і дезінформаційних матеріалів⁷².

У цьому контексті особливої ваги набувають етичні стандарти діяльності медіа. Відповідальність за достовірність інформації є критично важливою, адже поширення неправдивих відомостей підриває довіру до медіа та створює загрозу для демократичних інститутів. Однією з ключових проблем є конфлікт між комерційними або політичними інтересами власників медіа та їхнім обов'язком забезпечувати об'єктивне інформування громадян.

Історичний досвід свідчить, що медіа завжди відігравали важливу роль у періоди конфліктів. Під час Холодної війни інформаційні ресурси активно використовувалися як інструмент пропаганди з обох сторін. У сучасних конфліктах, зокрема на Близькому Сході та в Україні, інформаційний компонент залишається не менш важливим, ніж військовий. Це підтверджує, що медіа можуть бути як засобом захисту національних інтересів, так і інструментом дестабілізації та підриву довіри до державних інституцій.

З метою протидії інформаційним загрозам держави та міжнародні організації впроваджують комплексні стратегії. Серед ключових напрямів варто виокремити:

⁷² Косенко О., Лучинський М. Інформаційні війни як маркетинговий інструмент в умовах цифровізації суспільства. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. 2024. №3. С. 7.

1. Підвищення рівня медіаграмотності населення, що дозволяє громадянам критично оцінювати інформацію.
2. Удосконалення нормативно-правового регулювання діяльності медіа.
3. Розвиток міжнародного співробітництва у сфері інформаційної безпеки.
4. Підтримку незалежних організацій, що здійснюють перевірку фактів та боротьбу з фейками⁷³.

Інформаційні атаки сьогодні стали невід'ємною складовою сучасних конфліктів. Вони здатні впливати на політичні рішення, економічні процеси та соціальну стабільність як на національному, так і на глобальному рівні. В умовах цифрової трансформації маніпуляція інформацією стала ефективним інструментом досягнення стратегічних цілей. Таким чином, війна ведеться не лише у фізичному просторі, але й у віртуальному середовищі, де наслідки інформаційних атак можуть бути не менш руйнівними.

До основних форм інформаційних атак належать поширення фейкових новин, пропагандистські кампанії, кіберзлочини, а також використання соціальних платформ для впливу на масову свідомість. Головною метою таких дій є не лише зміна інтерпретації подій, а й підрив довіри до державних інституцій, створення атмосфери нестабільності та провокування політичних або економічних криз.

Світова практика демонструє різноманітність підходів до протидії інформаційним загрозам. Сполучені Штати Америки приділяють значну увагу розвитку кібербезпеки та захисту інформаційної інфраструктури, активно залучаючи державні інституції до виявлення та нейтралізації загроз. Важливим напрямом є також протидія втручанню у виборчі процеси. Європейський Союз зосереджується на створенні законодавчих механізмів і співпраці з технологічними компаніями для обмеження поширення дезінформації. Китай, у

⁷³ Руднева А., Мальована Ю. Інформаційна війна РФ проти України в 2025 році: аналіз ключових наративів і психологічних механізмів впливу. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2026. Випуск 22. С. 302.

свою чергу, застосовує політику жорсткого контролю інформаційного простору, поєднуючи внутрішню цензуру з активною зовнішньою інформаційною діяльністю.

Для України питання інформаційної безпеки має стратегічне значення, особливо в умовах тривалого протистояння з Росією. Починаючи з 2014 року, інформаційні атаки стали одним із ключових інструментів впливу на внутрішню ситуацію в державі. У відповідь було створено спеціалізовані структури, такі як кіберполіція та Держспецзв'язку, які займаються моніторингом і протидією кіберзагрозам. Важливим кроком стало ухвалення Стратегії кібербезпеки України, що визначає основні напрями захисту національного інформаційного простору. Законодавчі ініціативи також спрямовані на боротьбу з дезінформацією, зокрема через створення механізмів перевірки фактів і відповідальності за поширення неправдивої інформації. Водночас важливим завданням залишається формування позитивного міжнародного іміджу України, що є складовою інформаційної політики держави.

Вагомий внесок у протидію інформаційним загрозам робить громадянське суспільство. Волонтерські ініціативи, незалежні журналісти та аналітичні центри активно займаються викриттям фейків і поширенням достовірної інформації. Роль незалежних медіа зростає, адже вони виступають важливим джерелом об'єктивної інформації та альтернативою маніпулятивним ресурсам. У перспективі Україні необхідно продовжувати зміцнювати власну систему інформаційної безпеки, що передбачає розвиток кіберінфраструктури, удосконалення законодавства, підвищення рівня медіаграмотності населення та активізацію міжнародного співробітництва. Лише комплексний підхід дозволить ефективно протидіяти сучасним інформаційним викликам.

Отже, інформаційна безпека є одним із ключових елементів сучасної державної політики. Протидія дезінформації вимагає узгоджених дій державних інституцій, медіа, громадянського суспільства та міжнародних

партнерів. Лише за таких умов можливо забезпечити стійкість інформаційного простору та захистити суспільство від маніпулятивних впливів.

3.3. Перспективи зміцнення інформаційної безпеки України та розвитку стратегічних комунікацій

Створення стійкої архітектури національної стійкості в умовах перманентної гібридної агресії вимагає відмови від реактивної моделі поведінки на користь проактивного формування смислового простору, де перспективи зміцнення інформаційної безпеки України лежать не стільки в площині технологічних заборон чи блокувань, скільки в площині розбудови цілісної екосистеми стратегічних комунікацій, здатної не лише відбивати атаки, а й нав'язувати власний порядок денний як внутрішньому споживачеві, так і глобальним гравцям.

Розглядаючи цей процес через призму інституційної трансформації, ми бачимо, що головним викликом є подолання розриву між державним апаратом і громадянським суспільством, оскільки в сучасних реаліях безпека стає спільною відповідальністю, де кожен вузол мережі (від офіційного речника до пересічного волонтера) має діяти в єдиному наративному полі, не втрачаючи при цьому органічності та довіри аудиторії. Стратегічні комунікації в цьому контексті мають перетворитися з інструменту інформування на інструмент управління очікуваннями, що дозволить мінімізувати когнітивні удари від неминучих кризових ситуацій, оскільки суспільство, яке розуміє логіку державних рішень та бачить реальну перспективу, стає менш вразливим до вірусних маніпуляцій про «зраду» чи «безперспективність спротиву»⁷⁴.

Аналізуючи технологічний аспект, важливо змістити фокус на розвиток вітчизняних спроможностей у сфері великих даних та штучного інтелекту для раннього виявлення аномальних сплесків активності в інфосфері, що дасть

⁷⁴ Солодка О.М. Удосконалення інформаційного законодавства як напрям протидії російській інформаційній агресії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2025. Том 3 № 90. С.389.

змогу гасити пожежі дезінформації ще на етапі їхнього зародження в закритих групах чи месенджерах, перш ніж вони набудуть вірального характеру.

На міжнародній арені зміцнення безпеки України прямо залежить від здатності інтегруватися в європейські та атлантичні структури обміну даними про кіберзагрози, де наша держава вже сьогодні виступає унікальним донором реального бойового досвіду, що створює фундамент для перетворення України на центральний хаб безпекових компетенцій у Східній Європі. Це не просто питання іміджу, а механізм залучення технологічних інвестицій та отримання доступу до передових засобів моніторингу, які дозволять ефективно протидіяти транснаціональним ботофермам та Deepfake-кампаніям, що націлені на підрив міжнародної солідарності.

Важливим вектором розвитку є також реформа освітнього простору, де медіаграмотність має вийти за межі факультативних курсів і стати базовим елементом соціальної гігієни, формуючи у покоління критичний фільтр, здатний розпізнавати техніки рефлексивного управління навіть у найбільш емоційно забарвленому контенті. Ми повинні розуміти, що інформаційна стійкість не є статичним станом, це процес постійної адаптації, де стратегічні комунікації виконують роль нервової системи, що забезпечує швидку реакцію організму на зовнішні подразники та підтримує внутрішню гомеостазу через постійний діалог влади з народом.

Зміцнення законодавчої бази має йти шляхом не цензури, а чіткої верифікації джерел та підвищення відповідальності платформ за поширення деструктивного контенту, що змусить технологічних гігантів на кшталт Meta чи Google активніше співпрацювати з українськими регуляторами в питанні маркування державної пропаганди агресора. Розвиток стратегічних комунікацій також передбачає роботу з іноземними елітами через інструменти м'якої сили, де українська культура, наука та інновації мають стати самостійними

медіумами, що формують позитивний та суб'єктивний образ країни, витісняючи нав'язаний ворогом нарратив про «зону конфлікту»⁷⁵.

Глибока інтеграція військових та цивільних комунікаційних спроможностей дозволить створити ефект синергії, коли офіційні звіти з фронту підкріплюються живими історіями людської стійкості, що робить комунікацію щирою та несприйнятливою до зовнішньої дискредитації. У підсумку, перспектива полягає у переході від моделі «інформаційного щита» до моделі «інформаційного меча», де Україна активно просуває свої цінності та смисли на територію супротивника та в глобальний простір, підриваючи основу ворожої пропаганди через демонстрацію власної успішності та незламності як життєздатної моделі майбутнього, що вимагає не лише ресурсів, а й зміни парадигми мислення керівного складу, де комунікація визнається не обслуговуючим процесом, а центральним елементом стратегічного планування, без якого неможлива перемога в сучасній війні сенсів, що триватиме десятиліттями після завершення активної фази бойових дій.

Тільки через таку комплексну трансформацію, де технології поєднуються з психологічною підготовкою населення та чіткою координацією державних інституцій, ми зможемо гарантувати суверенітет нашого інформаційного простору та забезпечити сталий розвиток українського суспільства в умовах глобальної цифрової нестабільності. Підсилення національної та інформаційної безпеки України виступає одним із визначальних пріоритетів для збереження державного суверенітету та стійкості в умовах сучасних загроз. Реалізація цього завдання потребує системного підходу, що поєднує вдосконалення нормативно-правової бази, зміцнення інституцій, розвиток міжнародних зв'язків і підвищення рівня обізнаності громадян у сфері інформації⁷⁶.

На нашу думку, доцільно окреслити такі ключові напрями зміцнення національної та інформаційної безпеки України:

⁷⁵ Ткаченко В.В. Загрози інформаційній безпеці України як проблематика Національної безпеки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С.497.

⁷⁶ Юськів Б., Карпчук Н. Зовнішнє інформаційне маніпулювання та втручання: вплив РФ на громадську думку напередодні повномасштабного вторгнення. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2025. №51. С. 62.

1. Оновлення та вдосконалення законодавчої бази. Модернізація законодавства є фундаментальною умовою ефективного забезпечення безпеки. Необхідно переглянути чинні нормативні акти з урахуванням новітніх викликів і ризиків. Особливу увагу слід приділити сфері інформаційної безпеки: посиленню вимог до захисту інформаційних систем, удосконаленню норм щодо охорони персональних даних і запобіганню несанкціонованому доступу.

Важливим напрямом є також удосконалення правового регулювання протидії тероризму, зокрема використанню цифрових технологій у злочинній діяльності. Потрібно впровадити сучасні механізми моніторингу та виявлення загроз у цифровому просторі. Крім того, слід розширити правові інструменти боротьби з кіберзлочинністю: уточнити її визначення, покращити процедури збору доказів та посилити міжнародну взаємодію у розслідуваннях. Не менш важливим є забезпечення прав користувачів у мережі, створення ефективних механізмів захисту приватності та реагування на порушення.

2. Формування ефективних стратегій інформаційної безпеки. Розвиток стратегічного бачення у сфері інформаційної безпеки є необхідним для захисту національного інформаційного простору та підвищення стійкості держави до інформаційних впливів. Це передбачає реалізацію узгодженої державної політики, контроль інформаційних потоків і підтримку незалежних медіа. Насамперед важливо забезпечити координацію між державними структурами, медіа та громадянським суспільством через ефективну інформаційну політику. Вона має бути спрямована на протидію пропаганді, дезінформації та іншим формам ворожого впливу.

Контроль інформаційного простору повинен включати впровадження систем моніторингу, здатних оперативно виявляти та нейтралізувати фейкові повідомлення і маніпуляції. Необхідно також розробити чіткі процедури їх спростування та видалення. Підтримка незалежних медіа є важливим чинником формування об'єктивного інформаційного середовища. Створення сприятливих умов для їх діяльності дозволить забезпечити громадян достовірною інформацією та зменшити вплив дезінформації.

3. Поглиблення міжнародної взаємодії. Активна міжнародна співпраця є важливою складовою системи безпеки. Участь у міжнародних організаціях і партнерствах відкриває доступ до передового досвіду та сучасних технологій, що сприяє інтеграції України у глобальні безпекові процеси. Особливу роль відіграє реалізація спільних проєктів із закордонними партнерами, спрямованих на розробку нових рішень у сфері кіберзахисту та обмін інформацією про загрози. Такі ініціативи підвищують ефективність реагування на виклики цифрового середовища. Участь у міжнародних заходах – конференціях, форумах, професійних платформах – дозволяє відстежувати нові тенденції та впроваджувати інноваційні підходи у сфері інформаційної безпеки.

4. Підвищення рівня інформаційної культури населення. Інформаційна грамотність громадян є ключовим елементом стійкості суспільства до маніпуляцій. Важливо впроваджувати освітні програми для різних вікових груп, інтегруючи їх у систему освіти та професійного навчання. Такі програми мають формувати навички критичного мислення, аналізу інформації та вміння розпізнавати фейки. Паралельно необхідно проводити інформаційно-просвітницькі кампанії через медіа, онлайн-платформи та публічні заходи. Не менш значущим є розвиток інструментів перевірки інформації, зокрема платформ фактчекінгу. Їх доступність і популяризація сприятимуть формуванню відповідального та обізнаного суспільства.

5. Модернізація технологічної інфраструктури. Розвиток технологічної бази є одним із ключових чинників забезпечення безпеки в цифрову епоху. Необхідно інвестувати у сучасні системи кіберзахисту, включаючи технології виявлення загроз, шифрування даних і захисту від шкідливого програмного забезпечення. Особливу увагу слід приділити захисту критичної інфраструктури – енергетики, транспорту, фінансового сектору. Для цього потрібно створювати національні технологічні рішення, адаптовані до специфіки кожної галузі. Підтримка інновацій і наукових досліджень у сфері інформаційних технологій дозволить розробляти нові ефективні засоби протидії кіберзагрозам та зміцнювати позиції України у цій сфері.

Узгоджена реалізація всіх зазначених напрямів є запорукою досягнення високого рівня національної та інформаційної безпеки. Лише системна взаємодія всіх складових дозволить державі ефективно протистояти сучасним викликам і забезпечити стабільний розвиток у глобальному інформаційному середовищі.

Таким чином, перспективи зміцнення інформаційної безпеки України та розвитку стратегічних комунікацій полягають у комплексній трансформації державної політики, що охоплює вдосконалення законодавства, розвиток сучасних технологій, посилення міжнародної співпраці та підвищення рівня інформаційної грамотності населення. Ефективна стратегія має поєднувати інституційну взаємодію, проактивне управління інформаційним простором і формування стійких комунікаційних механізмів, здатних протидіяти дезінформації та інформаційним загрозам. Реалізація цих заходів сприятиме зміцненню національної стійкості, захисту інформаційного суверенітету та забезпеченню стабільного розвитку України в умовах сучасних гібридних викликів.

Висновок до розділу 3.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що в умовах сучасних гібридних загроз інформаційна безпека стала одним із ключових чинників забезпечення національної безпеки держави. Сучасний інформаційний простір є не лише середовищем для поширення інформації, а й інструментом впливу на суспільну свідомість, політичні процеси та міжнародні відносини. Саме тому захист інформаційного середовища набуває стратегічного значення для України.

Важливою умовою ефективної протидії інформаційній агресії є поєднання зусиль державних інституцій, медіа, громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Лише комплексний підхід дозволяє своєчасно виявляти інформаційні загрози, протидіяти дезінформації та зміцнювати стійкість

суспільства до маніпулятивних впливів. Водночас особливого значення набувають розвиток медіаграмотності населення, удосконалення стратегічних комунікацій і впровадження сучасних технологій захисту інформаційного простору.

Для України, яка вже тривалий час перебуває під впливом масштабних інформаційних атак з боку Російської Федерації, питання інформаційної безпеки виходить далеко за межі медійної сфери та безпосередньо пов'язане із захистом державного суверенітету, національної ідентичності та демократичних цінностей. Тому подальший розвиток ефективної інформаційної політики та зміцнення національної стійкості повинні залишатися серед пріоритетних напрямів державної діяльності в умовах сучасних викликів.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження можна зробити ряд висновків.

1. Стан наукової розробки проблеми інформаційної війни свідчить про трансформацію цього явища з вузьковійськового інструменту у комплексний механізм впливу на політичну, соціальну та психологічну сфери суспільства. Наукові підходи українських і зарубіжних дослідників дозволяють розглядати інформаційну війну як складову гібридного протистояння, у межах якого боротьба за контроль над інформаційним простором стає важливим чинником забезпечення стратегічної переваги. Джерельна база дослідження охоплює нормативно-правові акти України, аналітичні звіти державних і недержавних центрів, міжнародні дослідження та матеріали цифрового моніторингу, що забезпечує комплексне висвітлення сучасних інформаційних загроз та механізмів їх реалізації.

2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження інформаційних загроз дозволяє визначити інформаційну війну як системний процес впливу на свідомість, поведінку та процеси прийняття рішень через дезінформацію, пропаганду, психологічні операції та кіберінструменти. Інформаційні загрози виступають одним із ключових чинників дестабілізації держави в умовах сучасних конфліктів. Для їх дослідження використовується міждисциплінарний комплекс методів, зокрема контент-аналіз, дискурс-аналіз, системний підхід, порівняльний метод, психолінгвістичний аналіз та моніторинг соціальних мереж, що дозволяє комплексно оцінювати механізми поширення дезінформації та виявляти особливості впливу інформаційних операцій на суспільство.

3. Основні напрями російських інформаційно-психологічних операцій проти України мають системний і багаторівневий характер та спрямовані на деморалізацію населення, дискредитацію державної влади, підрив міжнародної підтримки й створення внутрішньої нестабільності. Російська Федерація активно використовує дезінформацію, фейкові повідомлення, маніпуляції

соціально-економічною тематикою, інформаційні кампанії у соціальних мережах, бот-мережі та технології штучного інтелекту для формування викривленої картини подій. Значна увага приділяється психологічному впливу на військовослужбовців і цивільне населення, а також створенню альтернативної інформаційної реальності з метою послаблення стійкості українського суспільства та міжнародної солідарності з Україною.

4. Дезінформація, пропаганда та фейки є ключовими інструментами інформаційної війни, що використовуються для маніпулювання громадською думкою, формування вигідних агресору наративів та дестабілізації інформаційного простору. Пропаганда спрямована на систематичне нав'язування певних ідей та оцінок, тоді як дезінформація передбачає поширення викривлених або неправдивих повідомлень з метою введення аудиторії в оману. Фейки виступають оперативним інструментом впливу, який дозволяє швидко поширювати неправдиву інформацію через соціальні мережі та цифрові платформи. Їх використання в умовах війни сприяє створенню панічних настроїв, посиленню недовіри до державних інституцій та формуванню інформаційного хаосу.

5. Вплив інформаційних атак на українське суспільство та міжнародну аудиторію проявляється у спробах послаблення морально-психологічної стійкості населення, формування атмосфери страху та недовіри, а також дискредитації України на міжнародній арені. Усередині держави інформаційні атаки спрямовані на провокування соціальної напруженості, поширення панічних настроїв та піддрив довіри до влади й сил оборони. На міжнародному рівні російська пропаганда намагається створити образ України як нестабільної держави, знизити рівень підтримки з боку партнерів та нав'язати вигідне агресору трактування війни. У результаті інформаційний вплив стає важливим інструментом боротьби за міжнародну підтримку та збереження внутрішньої єдності суспільства.

6. Державна інформаційна політика України у протидії інформаційній агресії спрямована на забезпечення інформаційної безпеки, захист

національного інформаційного простору та протидію дезінформації. Важливу роль у цьому процесі відіграють державні органи та спеціалізовані центри, зокрема Центр протидії дезінформації та Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки, діяльність яких спрямована на моніторинг інформаційного середовища, виявлення ворожих наративів та оперативне реагування на інформаційні загрози. Державна політика також включає вдосконалення нормативно-правової бази, розвиток стратегічних комунікацій та посилення співпраці з міжнародними партнерами у сфері інформаційної безпеки.

7. Роль медіа, громадянського суспільства та міжнародної підтримки у протидії дезінформації є визначальною для забезпечення стійкості інформаційного простору України. Незалежні медіа та громадські організації здійснюють фактчекінг, викривають фейки та забезпечують поширення достовірної інформації, що сприяє зниженню ефективності інформаційних атак. Водночас міжнародні партнери України надають технічну, аналітичну та організаційну підтримку у сфері кібербезпеки та стратегічних комунікацій. Взаємодія держави, медіа та громадянського сектору формує комплексну систему протидії дезінформації, яка дозволяє оперативно реагувати на сучасні інформаційні виклики.

8. Перспективи зміцнення інформаційної безпеки України та розвитку стратегічних комунікацій пов'язані з удосконаленням системи моніторингу інформаційних загроз, розвитком цифрових технологій захисту та підвищенням рівня медіаграмотності населення. Важливого значення набуває інтеграція штучного інтелекту й сучасних аналітичних систем для виявлення дезінформації та прогнозування інформаційних атак. Подальший розвиток стратегічних комунікацій має базуватися на принципах оперативності, достовірності та прозорості державної комунікації. Зміцнення міжнародної співпраці у сфері інформаційної безпеки та формування стійкості суспільства до маніпулятивного впливу є необхідними умовами ефективного захисту національного інформаційного простору в умовах сучасної гібридної війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Авдеєнко Є. І., Головка О. В., Івасів О. М. та ін. Інформаційна війна: сутність, методи та захист. Київ: Ін Юре. 2018. 532 с.
2. Вовк С. Ефективність протидії інформаційній агресії Росії. *Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 30 квітня 2024 р.)*. Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Центр соціально-політичних досліджень «Politicus». 2024. С. 24-27.
3. Волович В. І. Соціологія: короткий енциклопедичний словник. Соціологічна асоціація України. Київ: Укр. центр духовної культури. 1998. 736 с.
4. Герасименко О. Основні особливості позитивістського, психоаналітичного і соціологічного підходів до визначення поняття «політична пропаганда». *Грані*. 2022. Том 25. №3. С. 88-92.
5. Герасіна Л. М. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін.; за ред. М.П. Требіна. Харків: Право. 2015. 816 с.
6. Гладкий І. Я. Концепція soft power: основні положення Дж. Ная. *Регіональні студії*. 2024. №38. С.167-171.
7. Горбулін В. П., Додонов О. Г., Ланде Д. В. Інформаційні операції та безпека суспільства: загрози, протидія, моделювання: монографія. Київ: Інтертехнологія. 2009. 164 с.
8. Гордійчук О., Дідковський В. Протидія пропаганді в умовах війни. *Соціально-гуманітарні студії: інновації, виклики та перспективи: матеріали II Міжнародної наукової конференції, м. Житомир, 16-17 травня 2024 р.* / Ред. кол.: О.А. Черниш, В. М. Слюсар, Л. М. Червона та ін. Житомир: Житомирська політехніка. 2024. С. 142-144.

9. Городнича К. В. Пропаганда як технологія політичного маніпулювання. *Міжнародні наукові дослідження: інтеграція науки та практики: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 27–28 квітня 2018 р.)*. Київ: Інститут інноваційної освіти. 2018. С. 82-84.
10. Горулько В. Роль і місце інформаційної безпеки в загальній системі національної безпеки держави. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2022. № 34. С. 103-108.
11. Горун О. Засади формування ворожої пропаганди та заходи протидії їй в умовах воєнного стану в Україні. *Інформація і право*. 2023. № 2(45). С. 163-171.
12. Джерелейко І. Зарубіжний досвід ведення інформаційної війни. *Актуальні питання документознавства та інформаційної діяльності: теорії та інновації: матер. І Міжн. наук.-практ. конференції студентів, аспірантів та молодих науковців*. Одеса. 2015. С. 253–257.
13. Домбровський Л.В. Інформаційна безпека держави у системі національної безпеки України. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/20339/1/12Dombrovskyi.pdf>
14. Драбюк С. Пропаганда та її види. Шляхи протидії пропаганді. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 5. С. 153-157.
15. Еміль Дюркгейм та значення його соціологічної теорії. URL: <https://dovidka.biz.ua/emil-dyurkgeym-sotsiologichni-poglyadi> .
16. Журба І.В. Медіа та сепаратизм: як інформаційні кампанії впливають на розвиток конфліктів. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2024. С.116-121.
17. Залєвська І. І., Удренас Г. І. Інформаційна безпека в Україні в умовах російської військової агресії. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1. С. 20-26.
18. Йовенко К. Механізми протидії російській інформаційній агресії. *Політ. Сучасні проблеми науки. Управління та адміністрування в авіаційній галузі: Тези доповідей XXV Міжнародної науково-практичної конференції*

здобувачів вищої освіти і молодих учених, Київ, 2024, Національний авіаційний університет / Редакційна колегія В. Шульга, С. Мізюк, Л. Сидорчук, Т. Остапенко, А. Кожина, С. Черіпко, І. Дейнега. Київ: НАУ. 2024. С. 27-29.

19. Калініченко Б. М. Інформаційна війна: чинники ескалації і засоби протидії. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ. 2020. 294 с.

20. Кіца М. Особливості та методи виявлення фейкової інформації в українських ЗМІ. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Журналістські науки». 2017. № 1. С. 30–35.

21. Клочко А. Забезпечення інформаційної безпеки в умовах сучасного суспільства. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2022. № 3(63). С. 38–42.

22. Коротков Д. Сучасна інформаційна війна як інструментарій боротьби міжнародних акторів. *Всеукраїнські політологічні читання імені професора Богдана Яроша Збірник наукових та навчально-методичних праць*. 2024. Випуск 13. С. 54-58.

23. Косенко О., Лучинський М. Інформаційні війни як маркетинговий інструмент в умовах цифровізації суспільства. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. 2024. №3. С. 3–9.

24. Агітація, пропаганда, інформаційно-психологічна війна: історія виникнення термінів, їх значення та взаємозв'язок / О. Куцька. [Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Історія. 2017. Вип. 1\(3\). С. 3-10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ist_2017_1%283%29_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ist_2017_1%283%29_3)

25. Латанська В.В. Стійкість інформаційного простору в умовах глобалізації: виклики та стратегії захисту. *Соціально-економічні тенденції розвитку сучасної держави: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / Східноєвропейський центр наукових досліджень(Черкаси, 13 листопада 2023 р)*. Research Europe. 2023. С.114-117.

26. Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є., В.М.Желіховський. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: Навчальний посібник. Київ: КНТ. 2016. 280 с.
27. Ліпкан В.А. Роль стратегічних комунікацій в протидії гібридній війні проти України. *Глобальна організація союзницького лідерства*. 2015. URL: <http://goal-int.org/rol-strategichnix-komunikacij-v-protidii-gibridnij-vijni-proti-ukraini/>.
28. Макаренко Л.П. Еволюція форм та методів ведення інформаційної війни. URL: <https://oaji.net/articles/2014/797-1402908125.pdf>.
29. Марущак А.І. Передумови для формування правових механізмів протидії дезінформації в соціальних медіа у контексті національної безпеки: постановка проблеми. *Інформація і право*. 2022. № 1(40). С. 82-88.
30. Новицький В.Я. Стратегічні засади забезпечення інформаційної безпеки в сучасних умовах. *Інформація і право*. 2022. № 1(40). С. 111-118.
31. Новородовський В. Інформаційна безпека України в умовах Російської агресії. *Соціум. Документ. Комунікація*. 2020. Вип. 9. С. 150-179.
32. Онищенко В.О. Еволюція державних стратегій інформаційної безпеки України. *Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 17 трав. 2023 р.* Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка. 2023. С. 10–16.
33. Орехов В.В. Маніпуляційні технології масмедіа як реальна загроза сьогодення. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. № 1. Ч. 2. Том 30 (69). С. 138-142.
34. Павленко Т. Дезінформація: поняття, ознаки та перспективи протидії. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №7. 337-339.
35. Павлов Д.М. Громадська думка як об'єкт політичної пропаганди. *Грані*. 2013. № 12. С. 73.
36. Павлов Д.М. Теорія політичної пропаганди Г. Лассвелла. *Панорама політологічних студій. Науковий вісник Рівненського державного університету*. 2015. Вип. 13. С. 40-46.

37. Панченко О.А. Інституційне забезпечення процесів протидії російській інформаційній експансії та пропаганді в сучасному світі. *Інформація і право*. 2021. № 3(38). С. 28-34.

38. Пархоменко-Куцевіл О.І. Забезпечення інформаційної безпеки під час здійснення військових операцій та бойових дій. *Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції у 3х т.* Київ: ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України. 2022. № 1. С. 39-43.

39. Петручок Ю. Пропаганда як метод інформаційної війни Російської Федерації проти України. *Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання*. 2018. Т. 2. С. 183-184.

40. Писаренко Л.М. Фейки як інструменти інформаційної війни. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття»: у 2 т.: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Одеса: Гельветика. 2022. № 1. С. 859-861.

41. Полторак В.А., Стаднюк А.Г. Пропаганда та її місце в процесі ведення інформаційних війн. основні форми пропагандистського впливу. *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*. 2020. Т. 3. № 1. С. 126-138.

42. Посмітна В.В. Комунікативні стратегії та тактики мас-медійного дискурсу в аспекті потенційної загрози деструктивного мовного впливу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія: зб. наук. праць*. Одеса: МГУ. 2019. № 39. том 3. С. 123–126.

43. Почепцов Г. Фейк. Технології спотворення реальності. Київ: Києво-Могилянська академія. 2018. 175 с.

44. Почепцов Г.Г. Сучасні інформаційні війни. Київ: Вид.дім «Києво-Могилянська академія». 2016. 504 с.

45. Рибак М.І., Атрохов А.В. До питання про інформаційні війни. *Наука і оборона*. № 2. 2018. С. 65–68.

46. Руднева А., Мальована Ю. Інформаційна війна РФ проти України в 2025 році: аналіз ключових наративів і психологічних механізмів впливу. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2026. Випуск 22. С. 298-304.
47. Саєнко О.Г. Механізм інформаційно-психологічного впливу в умовах гібридної війни. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Психологія*. 2015. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadpn_2015_1_11.
48. Сенченко О. Новітні війни з використанням інформаційно-психологічної зброї. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 8. С. 1–6.
49. Смотрич Д., Іванов В. Правові аспекти боротьби з дезінформацією в європейському союзі: уроки для України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2023. № 4 (40). С. 155–161.
50. Солодка О.М. Удосконалення інформаційного законодавства як напрям протидії російській інформаційній агресії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Том 3 № 90. С. 389-394.
51. Таркін В.П. Інформаційні війни у сучасному політичному просторі як феномен ХХ-ХХІ ст. Дис. доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія». Одеса. 2023. 220 с.
52. Ткаченко В.В. Загрози інформаційній безпеці України як проблематика Національної безпеки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 496-498.
53. Трофименко О. Г., Дубовой Я. В. Еволюція поглядів на інформаційні війни в епоху інформаційного суспільства. *Порівняльно-аналітичне право: електронне наукове фахове видання*. Ужгород, 2017. № 1. С. 189–192.
54. Шибаніц Д. М., Трифонов Д. А. Інформації як сучасна зброя: національна та міжнародна практика протидії. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія*. 2025. № 43. С. 157-166.

55. Шевців М. Б., Гончарук К. А. Пропаганда як соціально-правове явище: проблеми розуміння. *Актуальні проблеми історико-правової та міжнародно-правової науки. Південноукраїнський часопис*. 2019. Випуск 1. С. 119-122.
56. Шемчук В.В. Загрози інформаційній безпеці: проблеми визначення та подолання. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. №1 (7). С. 285-296.
57. Шлапаченко В. М. Дезінформація як спосіб інформаційно-психологічного впливу. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2013. № 2 (12). С. 78–86.
58. Шпиґа П. С. Основні технології та закономірності інформаційної війни. *Проблеми міжнародних відносин*. 2014. Вип. 8. С. 326-339.
59. Шугаєв А. В. Феномен інформаційної війни. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. № 4 (2). С. 151–156.
60. Юськів Б., Карпчук Н. Зовнішнє інформаційне маніпулювання та втручання: вплив РФ на громадську думку напередодні повномасштабного вторгнення. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2025. №51. С. 59–74.
61. Fetzer H. James. Information: Does it Have To Be True? *Minds and Machines*. 2004. №14 (2). P. 223–229.
62. Lippman W. *US Foreign Policy*. Boston. 1943. 520